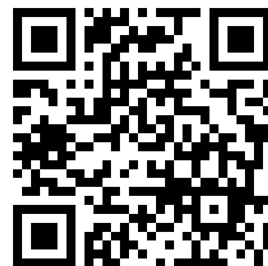
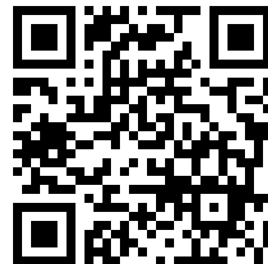

47

VITA MERLINI.

47.

GAUFRIDI ARTHURII

MONEMUTHENSIS ARCHIDIACONI,

POSTEA VERO EPISCOPI ASAPHENSIS,

DE VITA ET VATICINIIS

MERLINI CALIDONII

CARMEN HEROICUM.

LONDINI.

E TYPOGRAPHEO GULIELMI NICOL.

M.DCCC.XXX.

TO THE

PRESIDENT AND MEMBERS

OF

The Roxburghe Club,

THIS LIFE OF MERLIN,

WRITTEN BY GEOFFREY OF MONMOUTH,

NOW FIRST PRINTED FROM THE MANUSCRIPT

IN THE LIBRARY OF THE BRITISH MUSEUM;

IS DEDICATED AND PRESENTED

BY THEIR MOST OBEDIENT SERVANT,

G. NEVILLE GRENVILLE.

May 12, 1830.

EARL SPENCER, K.G. PRESIDENT.

THE DUKE OF DEVONSHIRE, K. G.
THE DUKE OF MARLBOROUGH.
EARL OF CARLISLE.
EARL CAWDOR.
EARL GOWER.
VISCOUNT ALTHORP.
VISCOUNT CLIVE.
MR. JUSTICE LITTLEDALE.
MR. BARON BOLLAND.
HON. AND REV. G. NEVILLE GRENVILLE.
SIR SAMUEL EGERTON BRYDGES, BART.
SIR WALTER SCOTT, BART.
SIR FRANCIS FREELING, BART.
WILLIAM BENTHAM, ESQ.
REV. WILLIAM HOLWELL CARR.
REV. THOMAS FROGNALL DIBDIN, D.D. *V.P.*
REV. HENRY DRURY.
GEORGE HENRY FREELING, ESQ.
JOSEPH HASLEWOOD, ESQ.
RICHARD HEBER, ESQ.
GEORGE HIBBERT, ESQ.
EDWARD LITTLEDALE, ESQ.
JOHN ARTHUR LLOYD, ESQ.
JAMES HEYWOOD MARKLAND, ESQ.
JOHN DELAFIELD PHELPS, ESQ.
THOMAS PONTON, ESQ.
GEORGE WATSON TAYLOR, ESQ. M. P.
PEREGRINE TOWNLEY, ESQ.
EDWARD VERNON UTTERSON, ESQ.
VENERABLE ARCHDEACON WRANGHAM.

After mature consideration I have thought it expedient to reprint Mr. Ellis's elegant and accurate Summary of Geoffrey's Vita Merlini, as a Preface to that curious Poem which has been so ably transcribed from a MS. in the British Museum by Mr. William Henry Black.

G. N. G.

THE Life of the Caledonian Merlin consists of 1528 lines; yet it gives no account of the birth or parentage of the prophet, who is introduced at the eve of an important battle, fought between Gwendolau, who governed the kingdom of Scotland, and Peredur, a prince of the Strathcluyd Britons, aided by Roderick, king of Cumberland. Merlin, whose twin-sister Ganieda (Gwenddydd) was married to Roderick, and who is himself qualified as a prince of Demetia (Dyffyd, perhaps here the Teviot), takes part with Peredur, and brings with him his three brothers; all of whom are unfortunately slain in the action. Merlin causes them to be honourably interred in the neighbouring cemetery of *Varia Capella* (Falkirk); passes three nights and three days in lamentation over their graves; refuses all food; becomes frantic, from grief and abstinence; and, rushing into the Caledonian Forest, renounces all human society. A minstrel, whom his sister had dispatched in search of him,

accidentally learns the usual place of his abode, where he strikes his harp, and sings a strain describing the sorrows of Gwendolen (the wife of Merlin) and of Gwenddydd his sister, comparing them to the Sidonian Dido, to Phyllis bewailing the loss of Demophoon, and to Briseïs lamenting her separation from Achilles. This classical lay produces its effect. Merlin encourages him to proceed; is gratified by his compliance; recovers from his madness; and requests to be conducted to the court of Rhydderch, where he is received with the utmost joy: but the crowd of a court annoys and importunes him to such a degree that he again becomes frantic. Rhydderch in vain attempts to purchase his stay by the offers of the richest presents, "of robes, hawks, hounds, gold, jewels, and *plate embossed by Wieland*."[1] Merlin is indifferent to all these things; even music loses its effect; and his friends, unable to detain him otherwise, have recourse to coercion. He now becomes silent and melancholy, and the court of Rhydderch is, in consequence, rather

[1] Afferrique jubet vestes, volucresque, canesque,
Quadrupedesque citos, aurum, gemmasque micantes,
Pocula quæ sculpsit *Guielandus* in urbe *Sigeni*.

The Wieland here mentioned is noticed in Mr. Scott's "Minstrelsy of the Scotish Border."

duller than usual: but at length a whimsical incident procures the liberty of the prophet, and produces some amusement among the courtiers.

The queen, passing one day through the hall, is kindly accosted by the king, who embraces her, makes her sit by him, and, observing a leaf entangled in her hair, takes it off with an air of dalliance, and throws it on the ground. Merlin, who had surveyed this scene in silence, suddenly bursts into a loud fit of laughter, but refuses to communicate the cause of his mirth, unless he should previously receive the most solemn promise of being set at liberty. The king having sworn to comply, he declares that the queen was just then returned from a meeting with her lover in *an arbour strewed with leaves*,[1] one of which had accidentally adhered to the back of her head; and that the kind complaisance with which his majesty

[1] An adventure nearly similar is attributed to Gwenhwyfar, Arthur's queen. "Melwas, a mythological character, arrayed himself in *leaves*, to lie in wait for Gwenhwyfar and her attendants, who, according to custom, were out on May morning to gather birch for garlands to welcome the summer; and by means of that disguise he carried her away." Owen's Camb. Biography. This rape is also recorded in the Life of St. Gildas, where Melwas is called a king of Somersetshire. Bibl. Reg. MSS. 13. B. vii.

had removed this unsuspected evidence of her frailty, had appeared to him extremely comical. Rhydderch, far from joining in the laugh, turns from the queen in disgust, and bitterly laments her infidelity; but the artful Gwenddydd, not at all disconcerted, immediately contrives a stratagem to disprove the prophetic skill of the madman. Leading in her hand one of her youngest pages, she approaches Merlin, and asks him by what death that boy will die. The prophet replies, that he will perish by falling from a rock. She then orders the boy to retire; to change his dress; to cut off his hair; and to return after being completely disguised. He is again led up to Merlin, who pronounces that this boy will find his death on the branches of a tree. The queen now triumphs, and laughs at her husband's credulity; but, pursuing the test, she directs the boy to depart again, and to return in the dress of a female; when, the same question being repeated, Merlin answers that this person will be drowned in a river. These apparently discordant prophecies having fully convinced Rhydderch of his wife's chastity, she is so far from bearing malice against her brother, that she joins her solicitations to those of Gwendolen and of the king to procure his further stay at court. But Merlin

being inflexible, she at length desists from her importunity, and only begs to know whether, since he is so enamoured of the Caledonian Forest, with its nuts and its apple-trees, it be his wish that the fair Gwendolen should accompany him, or lead the life of a widow, or take a new husband.

He replies, that his wife is perfectly at liberty to make another choice, and that, in this case, he will not fail to make her a liberal marriage-present; but warns her at the same time that Gwendolen must carefully keep his rival from his sight, because their meeting would inevitably prove fatal to the object of her second choice.

Merlin now departs, leaving the court not a little astonished at his strange prophecy respecting the page; which was, however, after a few years, exactly accomplished. For, being on a hunting-party, his horse threw him over a precipice into a river; but in such a manner that his foot accidentally hung in the branch of a tree, his head being under water.

Merlin, in the mean time, remains in the forest with no other society than that of the wild beasts,

whom, like another Orpheus, he attracts round him; and happening one evening to survey the sky, observes that the planet Venus has a forked appearance, which, it seems, denotes the separation of love, and therefore proves to him that his wife Gwendolen is preparing to take another husband. After resolving to bear this slight misfortune with philosophy, he prepares to collect the promised portion; draws together a herd of stags, fallow deer, and goats; and, riding on a stag, drives his animals to the dwelling of Gwendolen, whom he invites to accept his marriage-present. The husband, who from a window beholds what is passing, is so much amused by the uncouth appearance of his predecessor, that he bursts into a loud fit of laughter; at which Merlin being displeased, tears off one of the horns of the stag on which he rode; throws it at the impertinent scoffer; kills him on the spot, and rides off into the forest.

Being closely pursued by the company who had assembled for the bridal ceremony, he attempts to cross a river; falls from his stag; swims back to shore, is secured, and carried as a captive to the court of Rhydderch; where Gwenddydd and her uxorious consort in vain attempt to procure for him such

amusements as may compensate for those of his favourite forest. While confined to the court he refuses all food, and abandons himself to melancholy: Rhydderch, therefore, orders that he should be led out into the city, and is informed on his return that the prophet had been twice observed to laugh during his circuit; once on passing by the porter of the palace, who asked for alms; and a second time in the market-place, on seeing a young man who was purchasing a pair of new shoes. The good king, as we have seen, always felt an irresistible impulse to learn the cause of Merlin's laughter; and on this occasion again consented to pay the highest price for the gratification of his curiosity, by dismissing the prophet into the forest. Merlin now told him that his begging porter had concealed in the earth beneath his feet a treasure of considerable value; and that the young man who had bargained so earnestly for a pair of new shoes, would not live to wear them, but immediately on quitting the city would fall into a river and be drowned. Both these assertions being verified, he was left at liberty to depart; but Gwenddydd having represented to him the danger of encountering the frosts of winter within the forest, he consents that she shall cause a house to be built for him; at the same

time requesting that he may have a separate edifice for the purpose of an observatory, with sixty windows, sixty doors, and as many secretaries to write down his observations. This being settled, he used to pass his summers in wandering through the forest, and his winters at the new habitation, where he frequently received the visits of his sister.

At these meetings Merlin uttered a variety of prophecies, which, in the poem, extend through more than 100 lines;[1] at the conclusion of which he exhorts Gwenddydd to return home for the purpose of attending the king, who is dying; and requests that she will send to him Taliessin, who was just arrived from Armorica, where he had been receiving the instructions of the learned Gildas.

Rhydderch was already dead; and his widow, after many lamentations, determines to pass the remainder of her life in acts of piety. In the mean time Taliessin

[1] It is remarkable that Merlin the Wild is, in this passage, confounded by his biographer with Merlin Ambrose: for he is made to say

> Hæc Vortigerno cecini prolixius olim,
> Exponendo duum sibi mystica bella draconum,
> In ripâ stagni quando consedimus hausti.

had joined Merlin, and a very long and learned conversation takes place between the two bards.

Taliessin begins by a lecture on meteorology and on cosmography. He says, that within the firmament, which incloses all things as the shell incloses the nut, God has placed the heaven of æther, the abode of the angels, which is rendered glorious by the sun; that below this is the heaven of air, ornamented by the moon, and inhabited by an inferior order of angels, who carry upwards the prayers of mankind; and that below the moon our impurer atmosphere is inhabited by cacodæmons, our constant and most dangerous enemies. He then passes to the sea, of which, he says, one part flows round hell, and is of course intensely hot: another part, adjoining to the poles, is intolerably cold; but it has a most valuable sand, produced by the influence of the planet Venus on the vapour of its waters. The Arabians attribute to this sea the generation of diamonds and gems, which are so salubrious to the wearer by their medical virtues, and which denote their several species of efficacy by the gradations of colour. The third, or temperate sea, produces fishes of all sorts, and salts, and affords nourishment to birds, which, as well as fishes, originally

sprung from it. Taliessin enumerates many of the most curious marine animals, and then passes to the earth, of which he describes the islands in the following order; Britain, Thanatos (Thanet?) the Orcades, Ytilia (Thule?), Ireland, the Isles of Gades, that of Gorgades, Argire, Crysse, Taprobana; and, lastly, the " Fortunate Island, or Island of Apples." This, which is the paragon of fertility, is governed by nine sisters, of whom the eldest, called *Morgen*, is eminently skilled in medicine, mathematics, and magic. " To this island," continued Taliessin, " we transported, after the fatal battle of Camblan, the wounded Arthur, our pilot being Barinthus, to whom the seas and the stars of heaven are well known. Morgen received us most honourably; placed the king on a bed of gold in her own chamber; uncovered his wounds with her noble hands; examined them long; and at last pronounced that he might yet recover, if left for a considerable time to the effect of her medical treatment. We therefore gladly committed him to her care, and returned home, having a most prosperous passage."

The mention of this incident leads to a political conversation, in the course of which Merlin gives, in

about 150 lines, a very neat abridgment of Geoffrey's British Chronicle, from the reign of Constans to that of Conan.

At the close of this dialogue they are informed that a wonderful fountain has just made its appearance in the neighbourhood. The two bards proceed together to the spot; and Merlin, feeling thirsty and heated after his long speech, throws himself on the grass, takes a plentiful draught, and washes his temples with the water. At the instant his senses are completely restored to him; he pours out an address of thanks to heaven; and then, unable to explain the phænomenon, asks the opinion of his friend. Taliessin, recollecting the extraordinary properties ascribed to different fountains, some of which are said to cure sore eyes, while others give or take away memory, or communicate an oily appearance to the skin, or change the colour of the sheep who drink them, seems to think it very natural that a draught of water should afford a cure for madness. He then accounts for the unexpected appearance of the fountain, by observing that it might have hitherto flowed under ground; and that, its course being impeded by some accident, it had been compelled to rise to the surface.

The news of Merlin's recovery being spread through the country, his former subjects come to request that he will resume the reins of government; but he excuses himself on account of his age and infirmities, pointing out a large oak, of which he had witnessed the growth from an acorn, and declaring his intention of passing the remainder of his days in abstinence and prayer. At this moment a flock of cranes, flying at a great height over their heads, first in a long file, and then breaking into circles so as to form the semblance of certain letters, attracts the attention of the multitude. Merlin is requested to teach them the natural history of the crane; and to this he adds, in pure generosity, a general system of ornithology. Towards the close of his lecture he is interrupted by a madman, who howls most lamentably, and foams at the mouth like a boar. Merlin's attendants instantly seize him, with the view of amusing themselves with his absurd gestures and behaviour: but the prophet, having attentively surveyed him, recognises his person, and declares him to be a man of royal birth, and one of his earliest and most favourite companions, whose madness had originated in an accident, which he then proceeds to relate.

Being on a hunting party in the woods of *Argustli*, they had met with a clear spring shaded by a reverend oak, and, after satisfying their thirst, had discovered on the grass a number of delicious apples, which they immediately offered to Merlin; who dividing them amongst the company, had accidentally neglected to reserve a part for himself. All ate with avidity, and at the instant, losing their senses, began to foam at the mouth, to tear each other with their teeth, and, finally, like so many wolves, ran howling into the woods. The poison, it seems, had been prepared for Merlin himself by a jealous female, whom, after a long cohabitation, he had ultimately abandoned. He now recommends for his friend the trial of the same fountain which had restored his own senses, and the water is found to possess all its former efficacy.

Maeldin (for so he was called) Taliessin, Merlin, and Gwenddydd, who had lately rejoined them, now determine to live together, and to dedicate their lives to God: Gwenddydd becomes, in her turn, inspired with the gift of prophecy; and a specimen of her new talent, not at all inferior in obscurity to the oracular jargon of her brother, concludes the poem.

Historical Introduction to the Specimens of Early English Metrical Romances by George Ellis, Esq.

GAUFRIDI DE MONUMETA

VITA MERLINI.

[E codice Cottoniano Vespas. E. iv.]

GAUFRIDI DE MONUMETA

VITA MERLINI.

f. 112 b.] Fatidici Vatis rabiem, musamque jocosam
Merlini cantare paro: tu corrige carmen,
Gloria Pontificum, calamos moderando, Roberte!
Scimus enim quia te perfudit nectare sacro
Philosophia suo, fecitque per omnia doctum,
Ut documenta dares, dux et præceptor in orbe.
Ergo meis cœptis faveas, Vatemque tueri
Auspicio meliore velis, quam fecerit alter
Cui modo succedis, merito promotus honori:
Sic etenim mores, sic vita probata genusque,
Utilitasque loci, clerus populusque petebant;
Unde modo felix Lincolnia fertur ad astra.
Ergo te cuperem complecti carmine digno:
Set[1] non sufficio: licet Orpheus et Camerinus

[1] Sic MSS. passim pro *sed*.

Et Macer, et Marius,[1] magnique Rabirius oris
Ore meo canerent, Musis comitantibus omnes:
Ad[2] vos consuetæ mecum cantare camenæ
Propositum cantemus opus, cytharamque sonate.
  Ergo peragratis sub multis regibus, annis,
Clarus habebatur Merlinus in orbe Britannus.
Rex erat et Vates: Demetarumque superbis
Jura dabat populis, ducibusque futura canebat.
Contigit interea plures certamen habere
Inter se regni proceres, belloque feroci
Insontes populos devastavisse per urbes.
Dux Venedotorum Peredurus bella gerebat
Contra Guennoloum Scociæ qui regna regebat:
Jamque dies aderat bello præfixa, ducesque
Astabant campo, decertabantque catervæ
f. 113.] Amborum pariter miseranda cæde ruentes.
Venerat ad bellum Merlinus cum Pereduro;
Rex quoque Cumbrorum[3] Rodarcus, sævus uterque.
Cædunt obstantes invisis ensibus hostes,
Tresque ducis fratres fratrem per bella secuti
Usque rebellantes cædunt, perimuntque phalanges:
Inde per infestas cum tali munere turmas
Acriter irruerant, subito cecidere perempti.
Hoc viso Merline, doles, tristesque[4] per agmen

[1] Sic MSS. [2] Lege *At* ex altero codice.
[3] Sic alter codex, vetus *Cambrorum*. vide v. 122. [4] Al. *tristeque*.

Commisces planctus, tali quoque voce remugis.
'Ergone sic potuit sors importuna nocere,
'Ut michi surriperet tantos talesque sodales,
'Quos modo tot reges, tot regna remota timebant?
'O dubios hominum casus! mortemque propinquam!
'Quæ penes est illos semper, stimuloque latenti
'Percutit, et miseram pellit de corpore vitam!
'O juvenile decus! quis[1] nunc astabit in armis
'Nunc mihi pone latus, mecumque repellet euntes
'In mea dampna duces, incumbentesque catervas?
'Audaces juvenes! vobis audacia vestra
'Eripuit dulces animos dulcemque juventam.
'Qui modo per cuneos discurrebatis in armis,
'Obstantesque viros prosternebatis ubique,
'Nunc pulsatis humum, rubeoque cruore rubetis!'
Sic inter turmas lacrimis plangebat abortis,
Deflebatque viros; nec cessant prælia dira:
Concurrunt acies: sternuntur ab hostibus hostes:
Sanguis ubique fluit: populi[2] moriuntur utrinque.
At tandem Britones revocatis undique turmis
f. 113 b.] Conveniunt pariter, pariterque per arma ruentes
Invadunt Scotos, prosternunt vulnera dantes,
Nec requieverunt donec sua terga dederunt
Hostiles turmæ per devia diffugientes.

[1] Vetus codex habet *qui*, et mox *metumque*.
[2] Vetus codex dat *plurimi*, invito metro.

Evocat e bello socios MERLINUS, et illis
Præcipit in varia fratres sepelire capella:
Deplangitque viros, nec cessat fundere fletus:
Pulveribus crines sparsit,[1] vestesque rescidit,
Et prostratus humi nunc hac illacque volutat.
Solatur PEREDURUS eum, proceresque ducesque;
Nec vult solari nec verba precantia ferre.
Jam tribus emensis defleverat ille diebus,
Respueratque cibos; tantus dolor usserat illum:
Inde novas furias cum tot tantisque querelis
Aera complesset, cepit, furtimque recedit;
Et fugit ad silvas, nec vult fugiendo videri,
Ingrediturque nemus, gaudetque latere sub ornis;
Miraturque feras pascentes gramina saltus.
Nunc has insequitur, nunc cursu preterit illas.
Utitur herbarum radicibus; utitur herbis;
Utitur arboreo fructu, morisque rubeti.
Fit silvester homo, quasi silvis editus[2] esset,
Inde per æstatem totam; nullique repertus,
Oblitusque sui, cognatorumque suorum,
Delituit, silvis obductus more ferino.
At cum venit yems[3] herbasque tulisset et omnes
Arboreos fructus, nec quo frueretur haberet;
Diffudit tales miseranda voce querelas.

[1] Forte leg. ex altero *spargit*.
[2] MS. vetus *deditus*.
[3] Sic MS. pro *hyems*; alter *yemps*.

'Celi Christe Deus! quid agam? qua parte morari
f. 114.] 'Terrarum potero? cum nil quo vescar adesse
'Inspicio, nec gramen humi, nec in arbore glandes.
'Tres quater et juges septenæ poma ferentes
'Hic steterant mali; nunc non stant: ergo quis illas,
'Quis mihi surripuit? quo devenere repente?
'Nunc illas video, nunc[1] non, sic fata repugnant,
'Sic quoque concordant cum dant prohibentque videre.
'Deficiunt nunc poma michi, nunc cetera quæque.
'Stat sine fronde nemus, sine fructu: plector utroque,
'Cum neque fronde tegi valeo, neque fructibus uti.
'Singula bruma tulit, pluviisque cadentibus auster.
'Invenio si forte napes[2] tellure sub ima,
'Concurrunt avidæque sues aprique voraces,
'Eripiuntque napes[2] michi quas de cespite vello.
'Tu lupe, care comes! nemorum qui devia mecum
'Et saltus peragrare soles, vix præteris arva:
'Et te dura fames et me languere coegit.
'Tu prior has silvas coluisti, te prior ætas
'Protulit in canos; nec habes, nec scis quid in ore
'Proicias: quod miror ego, cum saltus habundet
'Tot capreis aliisque feris quas prendere posses.
'Forsitan ipsa tibi tua detestanda senectus
'Eripuit nervos, cursumque negavit habendum.

[1] MSS. nec. [2] Alter *vapes*: lege *napes*.

'Quod solum superest, comples ululatibus auras;
'At[1] resupinus humi consumptos deicis arctus.'[2]
Hæc inter frutices coriletaque densa canebat;
Cum sonus ad quemdam pervenit prætereuntem,
Qui direxit iter quo sermo loquentis in auras
Exierat, reperitque locum, reperitque loquentem.
f. 114 b.] Quo viso Merlinus abit, sequiturque viator,
Nec retinere virum potuit sic diffugientem:
Inde viator iter repetit quo cœperat ire,
Propositumque tenet casu commotus euntis.
Ecce viatori venit obvius alter ab aula
RODARCHI regis Cumbrorum, qui GANIEDAM
Duxerat uxorem, formosa conjuge felix.[3]
MERLINI soror ista fuit, casumque dolebat
Fratris, et ad silvas et ad arva remota clientes
Miserat, ut fratrem revocarent; ex quibus unus
Obvius huic ibat, set et hic sibi, protinus ergo
Convenere simul, commiscent mutua verba.
At qui missus erat MERLINUM quærere, quærit
Si vidisset eum silvis aut saltibus alter.
Ille virum talem se conspexisse fatetur
Inter dumosos saltus nemoris Calidonis;
Dumque loqui vellet secum, secumque sedere,
Diffugisse virum celeri per robora cursu.

[1] Lege *ac* ex altero. [2] Lege *dejicis artus*: alter habet *dehicis*.
[3] Scilicet Rodarchus.

Hæc ait: alter abit, silvasque subintrat, et imas
Scrutatur valles, montes quoque præterit altos:
Quærit ubique virum, gradiens per opaca locorum.
Fons erat in summo cujusdam vertice montis,
Undique præcinctus corulis densisque frutectis.[1]
Illic Merlinus consederat:[2] inde per omnes
Spectabat silvas, cursusque iocosque[3] ferarum.
Nuntius hunc scandit, tacitoque per ardua gressu
Incedit quærendo virum: tum denique fontem
Merlinumque videt, super herbas pone sedentem,
Dicentemque suas tali sermone querelas.
f. 115.] 'O qui cuncta regis! quid est cur[4] contigit, ut non
'Tempora sint eadem numeris distincta quaternis?
'Nunc[5] ver jure suo flores frondesque ministrat:
'Dat fruges æstas, autumpnus micia poma:
'Consequitur glacialis yemps,[6] et cetera quæque
'Devorat et vastat, pluviasque nivesque reportat,
'Singula quæque suis arcet leditque procellis;
'Nec permittit humum varios producere flores,
'Aut quercus glandes, aut malos punica mala.
'O utinam non esset hiems[7] aut cana pruina;
'Ver foret, aut æstas; cuculusque canendo rediret,
'Et philomena[8] pio quæ[9] tristia pectora cantu
'Mitigat, et turtur conservans federa casta;

[1] Sic, pro *fruticetis*. [2] Al. *Illuc M. conscenderat*. [3] Sic.
[4] Melius alter codex, *quid id est quod:* forte *cur est quod*. [5] *Non* al.
[6] Sic MSS. [7] Sic vetus. [8] Sic MSS. [9] Al. *quoque*.

'Frondibus inque novis concordi voce volucres
'Cantarent aliæ, quæ me modulando foverent;
'Dum nova flore novo tellus spiraret odorem
'Gramine sub viridi, levi quoque murmure fontes
'Diffluerent; juxtaque daret sub fronde columba
'Sompniferos gemitus, irritaretque soporem!'
Nuntius audierat vatem, rupitque querelas
Cum modulis citharæ quam secum gesserat ultro,
Ut sic deciperet demulceretque furentem.
Ergo movens[1] querulas digitis et in ordine cordas,
Talia, pone latens, dimissa voce canebat.
'O diros gemitus lugubris Guendoloenæ!
'O miseras lacrimas lacrimantis Guendoloenæ![2]
'Me miseret miseræ morientis Guendoloenæ!
'Non erat in Waliis[3] mulier formosior illa.
'Vincebat candore deas, foliumque ligustri,
f. 115 b.] 'Vernantesque rosas, et olentia lilia prati.
'Gloria vernalis sola radiabat[4] in illa;
'Sidereumque decus geminis gestabat ocellis,
'Insignesque comas auri fulgore nitentes.
'Hoc totum periit; periit decor omnis in illa,
'Et color et facies, niveæ quoque gloria carnis.
'Non est quod fuerat, multis mœroribus acta:
'Nescit enim quo dux abiit, vita ne fruatur

[1] MS. *monens*.
[2] Versus deest in altero codice.
[3] *Wallis* al.
[4] Sic liber alter: habet vetus *radiebat*.

'An sit defunctus: languet miserabilis inde,
'Totaque deperiit longo liquefacta dolore.
'Collacrimatur ei paribus GANIEDA querelis,
'Amissumque dolet sine consolamine fratrem.
'Hæc fratrem flet, et illa virum; communiter ambæ
'Fletibus incumbunt, et tristia tempora ducunt.
'Non cibus ullus eis, nec[1] sompnus nocte vagantes
'Sub virgulta fovet: tantus dolor arcet utramque
'Non secus indoluit Sidonia Dido, solutis
'Classibus Æneæ, tunc cum properaret abire.
'Cum non Demophoon[2] per tempora pacta rediret,
'Taliter ingemuit flevitque miserrima Phillis.
'Briseis absentem sic deploravit Achillem.
'Sic soror et conjux collamentantur et ardent,
'Funditus internis[3] cruciatibus usque, dolendo.'
In gravibus[4] querulis dicebat talia cantans
Nuntius, et modulo vatis demulcerat[5] aures,
Micior ut fieret[6] congauderetque canenti.
Ocius assurgit vates, juvenemque jocosis
Affatur verbis, iterumque movere precatur
Cum digitis cordas, elegosque sonare priores.
f. 116.] Admovet ille lyræ[7] digitos, jussumque reformat
Carmen, item[8] cogitque virum modulando furorem
Ponere paulatim citharæ dulcedine captum.

[1] Alter meliorem præbet lectionem, *eas non*.
[2] *Demophon*, *Demofoon*, MSS. [3] Al. *interius*. [4] Lege cum altero *fidibus*.
[5] Ita ex altero codice, pro *demulserat*. [6] Vetus *fieret*. [7] *Lire*, MSS. [8] Al. *ita*.

Fit memor ergo sui, recolitque quod esse solebat
MERLINUS; furiasque suas miratur et odit.
Pristina mens rediit; rediit quoque sensus in illo,
Et gemit ad nomen, motus pietate, sororis
Uxorisque simul, mentis ratione recepta;
Conducique petit RODARCHI regis ad aulam.
Paruit alter ei, silvasque subinde relinqunt,[1]
Et veniunt pariter lætantes[2] regis in urbem.
  Ergo fratre suo gaudet regina recepto,
Proque sui reditu fit conjunx[3] læta mariti,
Oscula certatim geminant,[4] et brachia circum
Colla viri flectunt, tanta pietate moventur.
Rex quoque quo decuit reducem suscepit honore,
Totaque turba domus; proceres lætantur in urbe.
  At postquam tantas hominum MERLINUS adesse
Inspexit turmas, nec eas[5] perferre valeret;
Cepit enim[6] furias, iterumque furore repletus
Ad nemus ire cupit furtimque recedere quærit.
Tunc præcepit eum posito custode teneri
RODARCHUS, citharaque suos mulcere furores,
Astabatque dolens, verbisque precantibus illum
Orabat ratione frui, secumque manere,
Nec captare nemus, nec vivere more ferino:
Velle sub arboribus dum regia sceptra tenere

[1] Sic vetus. [2] Al. *latenter*. [3] Sic MS.
[4] Vetus habet *geminans*. [5] Alter *eos*. [6] Al. *item*, recte.

Posset,[1] et in populos jus exercere feroces.
Hinc promittit ei se plurima dona daturum;
f. 116 b.] Afferrique jubet vestes, volucresque, canesque,
Quadrupedesque citos, aurum, gemmasque micantes,
Pocula quæ sculpsit GUIELANDUS in urbe Sigeni.[2]
Singula prætendit Vati RODARCHUS et offert,
Et monet ut maneat secum, silvasque relinquat.[3]
Talia respondens spernebat munera Vates.
'Ista duces habeant, sua quos confundit egestas,
'Nec sunt contenti modico, set maxima captant.
'Hiis nemus et patulas Calidonis præfero quercus,
'Et montes celsos, subtus[que][4] virentia prata.
'Illa michi, non ista placent: tu talia tecum
'Rex RODARCHE feras: mea me Calidonis habebit
'Silva ferax nucibus, quam cunctis præfero rebus.'
Denique cum nullo potuisset munere tristem
Rex retinere virum, forti vincire cathena,
Jussit; ne peteret nemorum deserta solutus.
Ergo cum sensit circum se vincula Vates,
Nec liber poterat silvas[5] Calidonis adire;
Protinus indoluit, tristisque tacensque remansit,
Læticiamque suis subtraxit vultibus omnem;
Ut non proferret verbum, risumque moveret.
Interea visura ducem regina per aulam

[1] Al. *perposcet*; forte leg. *poscit*.
[2] Deest versus in altero.
[3] *Relinquet* codex vetus.
[4] Deest in antiquiore codice.
[5] Al. *silvam poterat liber*.

Ibat, et ut decuit rex applaudebat eunti;
Perque manum suscepit eam, jussitque sedere,
Et dabat amplexus et ad oscula labra premebat.
Convertensque suos in eam per talia vultus,
Vidit in illius folium pendere capillis:
Ergo suos digitos admovit et abstrait[1] illud,
Et projecit humi, lætusque jocatur amanti.
f. 117.] Flexit ad hoc oculos Vates, risumque resolvit,
Astantesque viros fecit convertere vultus
In se, mirantes quoniam ridere negarat.
Rex quoque miratur, percunctaturque furentem
Tam subito facti causas edicere risus,
Adjecitque suis donaria plurima verbis.
Ille tacet, differtque suos exponere risus.
At magis atque magis precio precibusque movere
Instabat RODARCHUS eum: tum denique Vates
Indignatus ei pro munere, talia fatur.
'Munus avarus amat, cupidusque laborat habere:
'Hii faciles animos flectunt quocunque jubentur,
'Munere corrupti: quod habent non sufficit illis.
'At mihi sufficiunt glandes Calidonis amœnæ,
'Et nitidi fontes per olentia prata fluentes:
'Munere non capior: sua munera tollat avarus.
'Et nisi libertas detur, repetamque virentes

[1] Liber alter *obtulit:* forte *abstulit* legendum: sed vide v. 288.

'Silvarum valles, risus aperire negabo.'
Ergo cum nullo potuisset munere Vatem
Flectere Rodarchus, nec cur risisset hereret;[1]
Confestim sua vincla viro dissolvere jussit,
Datque potestatem nemorum deserta petendi,
Ut velit optatam risus expromere causam.
Tunc Merlinus ait gaudens quia possit[2] abire:
'Iccirco risi, quoniam Rodarche, fuisti
'Facto culpandus simul et laudandus eodem;
'Dum traheres folium modo, quod regina capillis
'Nescia gestabat, fieresque fidelior illi
'Quam fuit illa tibi, quando virgulta subivit
f. 117 b.] 'Quo suus occurrit secumque coivit adulter:
'Dumque supina foret, sparsis in crinibus hæsit
'Forte jacens folium, quod nescius eripuisti.'
Ergo super tali Rodarchus crimine tristis
Fit subito, vultumque suum divertit ab illa;
Dampnabatque diem quæ[3] se conjunxerat illi.
Mota set illa nichil, vultu ridente pudorem
Celat, et alloquitur tali sermone maritum.
'Cur tristaris amans? cur sic irasceris ab[4] re,
'Meque nec ex merito dampnas, credisque furenti
'Qui ratione carens miscet mendacia veris?
'Multociens qui credit ei fit stulcior illo.

[1] Codex alter, *recessit haberet*: uterque corruptè: lege *risisset haberet*.
[2] Al. *posset*. [3] Al. *qua*. [4] Lege *abs*.

'Excipe nunc igitur; ne sim decepta, probabo
'Quod sit delirus, quod non sit vera locutus.'
Ut plures alii, fuerat puer unus in aula:
Hunc cum prospiceret convolvit[1] protinus artem
Ingeniosa novam, qua vult convincere fratrem.
Inde venire jubet puerum, fratremque precatur
Qua moriturus erit[2] pueri prædicere mortem.
Ergo frater ei, 'Soror o carissima,' dixit,
'Hic morietur homo celsa de rupe ruendo.'
Illa sub hoc[3] ridens puero præcepit abire,
Et quibus indutus fuerat deponere vestes,
Et vestire novas, longosque recidere[4] crines;
Sicque redire jubet, ut eis appareat alter.
Paruit ergo puer; rediit nam talis ad illos
Qualis erat jussus, mutata veste, redire.
Mox iterum fratrem regina precatur, et infit,
'Quæ mors hujus erit narra[5] dilecte sorori.'
f. 118.] Tunc MERLINUS ait; 'puer hic, cum venerit ætas,
'Mente vagans, forti succumbet in arbore morti.'
Dixerat: illa suum sic est affata maritum.
'Siccine te potuit falsus pervertere vates,
'Ut crimen tantum me commisisse putares?
'Ac[6] si scire velis qua sit ratione locutus
'Hoc nunc de puero, censebis ficta fuisse

[1] Al. *convertit.* [2] Al. *erat.* [3] Vetus *hec.*
[4] Al. *rescindere.* [5] Codex *uaria.* [6] Forte *At.*

'Quæ de me dixit, dum silvas possit[1] adire.
'Absit ut hoc faciam! castum servabo cubile;
'Castaque semper ero dum flabit spiritus in me.
'Illum convici, pueri de morte rogatum,
'Nunc quoque convincam: tu sedulus arbiter esto.'
Hæc ait, et tacite puerum[2] secedere jussit,
Vesteque feminea vestiri, sicque redire.
Mox puer abscessit, jussumque subinde peregit,
Et sub feminea rediit quasi femina veste;
Et stetit ante virum; cui sic regina jocando
'Eya frater!' ait: 'dic mortem virginis hujus:'
'Hæc virgo, nec ne,'[3] dixit, 'morietur in ampne,'[3]
Frater ei, movitque sua ratione cachinnum
Regi Rodarcho: quoniam de morte rogatus
Unius pueri, tres dixerat esse futuras.
Ergo putabat eum de conjuge falsa locutum,
Nec credebat ei, set contristatur, et odit
Quod sibi crediderat, quod condempnarat amantem.
Id regina videns, veniam dat et oscula jungit,
Et blanditur ei, lætum quoque reddidit illum.
Cogitat interea silvas Merlinus adire,
Egressusque domum portas aperire jubebat;
f. 118 b.] Set soror obstabat, lacrimisque rogabat abortis
Ut secum remaneret adhuc, tollatque furorem.

[1] Al. *posset*. [2] Al. *puerum tacite*. [3] Sic MSS.

Improbus ille suis non vult desistere cœptis,
Set perstat reserare fores, et abire laborat,
Et fremit et pugnat, famulosque fremendo coartat.[1]
Denique cum nullus posset retinere volentem
Ire virum, jussit citius regina venire
Ejus ad abscessum, absentem[2] GUENDOLOENAM.
Illa venit, supplexque[3] virum remanere precatur:
Spernit at ille preces, nec vult remanere, nec illam
Sicut erat solitus, gaudenti cernere vultu.
Illa dolet, fletuque fluit, laniatque capillos,
Et secat ungue genas, et humi moriendo volutat.
Id regina videns affatur taliter illum.
'Hæc tua quæ moritur sic pro te, GUENDOLOENA,
'Quid faciet? dabiturne viro? viduamve manere
'Præcipis? aut tecum quocumque recesseris ire?
'Ibit enim, tecumque nemus nemorisque virentes
'Læta colet saltus, dum te pociatur amante.'
  Vocibus hiis igitur respondit talia Vates.
'Nolo soror pecudem patulo quæ fontis hiatu
'Diffundit latices, ut virginis urna sub æstus:
'Nec curam mutabo meam velut Orpheus olim,
'Quando suos calathos pueris commisit habendos
'Euridice Stigias plusquam transnavit harenas.[4]
'Mundus ab alterutro veneris sine[5] labe manebo.

[1] Sic MSS. [2] Lege *deflentem* ex alt. codice. [3] Vetus *suplex que*.
[4] Hi quinque versus corrupti videntur: desunt in altero libro. [5] Vetus *sub*.

'Huic igitur detur nubendi justa facultas,
'Arbitrioque suo quem gestit ducere ducat:
'Præcaveat tamen ipse sibi qui duxerit illam,
f. 119.] 'Obvius ut numquam michi sit, nec cominus astet;
'Set se divertat, ne si michi congrediendi
'Copia præstetur, vibratum sentiat ensem.
'Cumque dies aderit sollempni[1] lege jugali,
'Diversæque dapes convivis distribuentur,
'Ipsemet interero donis munitus honestis,
'Ditaboque datam profuse Guendoloenam.'
Dixerat, atque 'vale' gradiens subjunxit utrique,
Et petiit silvas nullo prohibente cupitas.
Guendoloena manet spectans in limine tristis,
[Et regina simul; casuque movetur amici;][2]
Miranturque nimis rerum secreta furentem
Nosse virum, veneremque suæ scivisse sororis.
Mentitumque tamen pueri de morte putabant,
Quam dixit ternam cum dicere debuit unam.
Inde diu sua visa fuit vox vana per annos,
Donec ad ætatem venit puer ille virilem;
Tum cunctis patefacta fuit multisque probata.
Nam dum venatum canibus comitantibus iret,
Aspexit cervum nemoris sub fronde latentem
Dissolvitque canes, qui cervo devia viso

[1] Al. *solempnis*.
[2] Versus additur ex altero libro: forsan legendum *moventur*.

Transcendunt, complentque suis latratibus auras.
Ipsemet urget equum calcaribus, insequiturque,
Nunc cornu nunc ore monens, operisque ministros
Increpat, atque jubet cursu ciciore venire.[1]
Mons ibi celsus erat circumdatus undique saxis,
Juxta quem fluvius subtus per plana fluebat:
Hunc fera transcendit fugiens, dum venit in amnem,[2]
Exegitque suas solito de more latebras.
Instigat juvenis, montem quoque tramite recto
f. 119 b.] Præterit, et cervum per saxa jacentia quærit.
Contigit interea dum duceret impetus ipsum,
Labi quadrupedem celsa de rupe, virumque
Forte per abruptum montis cecidisse sub amnem;
Ut tamen hæreret pes ejus in arbore quadam,
Et submersa forent sub flumine cetera membra:
Sicque ruit, mersusque fuit, lignoque pependit,[3]
Et fecit Vatem per terna pericula verum;
Qui nemus ingressus fuerat, rituque ferino
Vivebat; paciens concretæ frigoris algæ
Sub nive, sub pluvia, sub iniquo flamine venti.
Idque placebat ei pocius quam jura per urbes
Exercere suas, gentesque domare feroces.
Interea ducente viro labentibus annis
Cum grege silvestri talem per tempora vitam,

[1] Hi tres desunt versus in altero. [2] Al. *ad ampnem*.
[3] Scholion in margine codicis, manu sæc. xv. "Quicquid a vero vate dicitur, non potest non impleri."

GUENDOLOENA datur nubendi lege marito.
Nox erat, et nitidæ radiabant[1] cornua lunæ,
Cunctaque convexi splendebant lumina cœli:
Purior aer erat solito, nam frigidus atrox
Expulerat nubes boreas, cœlumque serenum
Reddiderat, sicco detergens nubila flatu.[2]
Sidereum cursum Vates spectabat ab alto
Monte, loquens tacite sub divo, talia dicens.[3]
'Quid sibi vult radius Martis? regem ne peremptum
'Portendit noviter rutilans, aliumque futurum?
'Sic equidem video: nam CONSTANTINUS obivit,
'Ipsiusque nepos scelerata sorte CONANUS
'Per patrui jugulum, sumpto diademate, rex est.
'At tu, summa Venus, quæ certo tramite labens
f. 120.] 'Infra zodiacum Solem comitaris euntem,
'Quid tibi cum radio qui duplex æthera findit?
'Discidium ne mei sectus portendit amoris?
'Talis enim radius divisos signat amores.
'Forsitan absentem me GUENDOLOENA reliquit,
'Alteriusque viri gaudens complexibus hæret.
'Sic igitur vincor: sic alter fungitur illa:
'Sic mea jura michi, dum demoror, eripiuntur:
'Sic equidem, nam segnis amans superatur ab illo
'Qui non est segnis nec abest, sed cominus instat.

[1] Codex *radiebant*. [2] Tres versus exciderunt alteri libro.
[3] Legendum ex altero *secum*.

'At non invideo: nubat nunc omine dextro,
'Utaturque novo, me permittente, marito.
'Crastina cumque dies illuxerit, ibo, feramque
'Mecum munus ei, promissum quando recessi.'
Dixerat; et silvas et saltus circuit omnes;
Cervorumque greges agmen collegit in unum,
Et damas capreasque simul; cervoque resedit;
Et veniente die, compellens agmina præ se,
Festinans vadit quo nubit GUENDOLOENA.
Postquam venit eo, patienter stare coegit
Cervos ante fores, proclamans, 'GUENDOLOENA![1]
'GUENDOLOENA[2] veni! te talia munera spectant.'
Ocius ergo venit subridens GUENDOLOENA,
Gestarique virum cervo, miratur, et illum
Sic parere viro, tantum quoque posse ferarum
Uniri numerum, quas præ se solus agebat
Sicut pastor oves quas ducere suevit ad herbas.
Stabat ab excelsa sponsus spectando fenestra,
In solio mirans equitem, risumque movebat.
f. 120 b.] Ast ubi vidit eum Vates, animoque quis esset
Calluit, extemplo divulsit cornua cervo
Quo gestabatur, vibrataque jecit[3] in illum,
Et caput illius penitus contrivit, eumque
Reddidit exanimem vitamque fugavit in auras.

[1] Desunt duo versus in altero. [2] Codex *Gendoloena*. [3] Al. *gessit*.

Ocius inde suum talorum verbere cervum
Diffugiens egit, silvasque redire paravit.
Egrediuntur ad hæc ex omni parte clientes,
Et celeri cursu Vatem per rura sequuntur.
Ille quidem velox sic præcurrebat, ut isset
Ad nemus intactus, nisi prævius amnis obesset:
Nam dum torrentem fera prosiliendo mearet,
Elapsus, rapida cecidit MERLINUS in unda.
Circueunt ripas famuli, capiuntque natantem,
Adducuntque domum, vinctumque dedere sorori.

Captus item Vates fit tristis, et optat abire
Ad silvas, pugnatque suos dissolvere nexus,
Et ridere negat, potumque cibumque refutat,
Tristiciaque sua tristem facit esse sororem.
Ergo videns illum RODARCHUS pellere cunctam
Læticiam, nec velle dapes libare paratas;
Educi præcepit eum miseratus in urbem,
Per fora, per populos, ut lætior esset eundo,
Resque videndo novas quæ vendebantur ibidem.

Ergo vir eductus, dum progrederetur ab aula,[1]
Inspicit ante fores famulum sub paupere cultu,
Qui servabat eas, poscentem prætereuntes
Ore tremente viros, ad vestes munus emendas.
Mox stetit et risit Vates, miratus egentem.

[1] Deest versus in alt.

f. 121.] Illinc progressus nova calciamenta[1] tenentem
Spectabat[2] juvenem, commercantemque tacones:
Tunc iterum risit, renuitque diutius ire
Per fora, spectandus populis quos inspiciebat.
At nemus optabat, quod crebro respiciebat,
Quo nitebatur vetitos divertere gressus.
Inde domum famuli redeunt, ipsumque cachinnum
Bis movisse ferunt, silvas quoque velle redire.
Ocius ergo volens RODARCHUS scire quid esset
Quod portendisset risu, dissolvere nexus[3]
Ilico[4] jussit, ei concedens posse reverti
Ad solitas silvas, si risus exposuisset.[5]
Lætior assistens respondit talia Vates.
'Janitor ante fores tenui sub veste sedebat,
'Et velut esset inops, rogitabat prætereuntes
'Ut largirentur sibi quo vestes emerentur:
'Ipsemet interea subter se denariorum
'Occultos cumulos, occultus dives habebat.
'Illud ego risi: tu terram verte sub ipso,
'Nummos invenies servatos tempore longo.
'Illinc ulterius versus fora ductus, ementem
'Calciamenta virum vidi, pariterque tacones,
'Ut postquam dissuta forent, usuque forata,
'Illa resarciret, primosque pararet ad usus.

[1] Sic MSS. [2] *Spectavit* al. [3] Deest versus in alt.
[4] Sic MS. passim. [5] Deest in al.

'Illud item risi, quoniam nec calciamentis
'Nec superaddet[1] eis miser ille taconibus uti
'Postmodo compos erit; quia jam submersus in undis[2]
'Fluctuat ad ripas: tu vade videre, videbis.'
Dicta probare viri cupiens RODARCHUS, ad ampnem
f. 121 b.] Circumquaque suos jubet ocius ire clientes,
Ut si forte virum per proxima litora talem
Demersum videant, festina voce renarrent.
Jussa ducis peragunt; nam flumina circumeuntes
Submersum juvenem squalentes inter harenas[3]
Inveniunt, redeuntque domum, regique renarrant.
At rex interea, forium custode remoto,
Suffodit, et vertit terram, reperitque sub ipsa
Thesaurum positum, Vatemque jocosus adorat.
His igitur gestis, Vates properabat abire
Ad solitas silvas, populos exosus in urbe.
Præcipiebat ei secum regina manere,
Optatumque nemus postponere, donec abirent
Quæ tunc instabant candentis frigora brumæ,
Atque rediret item teneris cum fructibus æstas,
Unde frui posset dum tempora sole calerent.[4]
Ille repugnabat, verbis et talibus illam
Alloquitur, cupiens secedere, frigore spreto.
'O dilecta soror, quid me retinere laboras?

[1] Forte leg. *Nec (superaddit) eis*: locus dubius. [2] Deest versus in al.
[3] Al. *arenas*. [4] Desunt in altero libro sex versus.

'Non me bruma suis poterit terrere procellis,
'Non gelidus boreas, cum flatu sævit iniquo
'Balantumque greges subita cum grandine lædit:
'Non conturbat, aquas diffusis imbribus, auster,
'Quin nemorum deserta petam, saltusque virentes;
'Contentus modico potero perferre pruinam.
'Illic arboreis sub frondibus inter olentes
'Herbarum flores, æstate jacere juvabit.
'Ne tamen esca mihi brumali tempore desit,[1]
'In silvis compone domos, adhibeque clientes,
f. 122.] 'Obsequiumque mihi facient, escasque parabunt,
'Cum tellus gramen, fructumque negaverit arbor.
'Ante domos alias unam compone remotam
'Cui sex dena decem dabis hostia[2] totque fenestras,
'Per quas ignivomum videam cum Venere Phœbum,
'Inspiciamque polo labentia sydera noctu,
'Quæ me de populo regni ventura docebunt.
'Totque notatores quæ dicam scribere docti
'Assint, et studeant carmen mandare tabellis.
'Tu quoque sæpe veni, soror o dilecta, meamque
'Tunc poteris relevare famem potuque ciboque.'
Dixit, et ad silvas festinis gressibus ivit.
Paruit ergo soror, nam jussam condidit aulam
Atque domos alias, et quicquit[3] jusserat illi.

[1] Hi octo versus desunt in altero codice. [2] *Ostia* al. [3] Al. *quicquid*.

Ille quidem dum poma manent, Phœbusque pacta[1]
Altius ascendit, gaudet sub fronde manere
Ac peragrare nemus, zephiris mulcentibus ornos.[2]
Tunc veniebat[3] yems rigidis hirsuta procellis,
Quæ nemus et terras fructu spoliabat ab omni;
Deficeretque sibi pluviis instantibus esca,
Tristis et esuriens dictam veniebat ad aulam.
Illic multociens aderat Regina, dapesque
Et potum pariter fratri gavisa ferebat;
Qui postquam variis sese recreaverat escis
Mox assurgebat complaudebatque sorori
Deinde[4] domum peragrans ad sidera respiciebat,
Talia dum caneret quæ tunc ventura sciebat.
'O rabiem Britonum, quos copia diviciarum
'Usque superveniens ultra quam debeat effert!
f. 122 b.] 'Nolunt pace frui, stimulis agitantur herinis.
'Civiles acies, cognataque prælia miscent.
'Ecclesias domini paciuntur habere ruinam,
'Pontificesque sacros ad regna remota repellunt.[5]
'Cornubiensis apri conturbant quæque nepotes,
'Insidias sibimet ponentes ense nephando
'Interimunt sese, nec regno jure potiri
'Expectare volunt, regni diademate rapto.
'Illis[6] quartus erit crudelior asperiorque.

[1] Sic codex: forte legendum *per astra*.
[2] Desunt tres versus in altero cod. [3] Forte leg. *Cumque veniret*.
[4] Al. *Inde*. [5] Sic vetus, duo alii *repellent*. [6] *Illic* vetus.

‘ Hunc[1] lupus æquoreus debellans vincet, et ultra
‘ Sabrinam, victum per barbara regna fugabit.
‘ Idem Kaerkeii circumdabit obsidione
‘ Passeribusque domos et mœnia trudet ad imum.
‘ Classe petet Gallos, set telo Regis obivit.[2]
‘ Rodarchus moritur postquam discordia longa
‘ Scotos et Cumbros per longum tempus habebit,
‘ Donec crescenti tribuatur Cumbria denti.
‘ Gambrigei missos post illos[3] Cornubienses
‘ Afficient bello, nec eos lex ulla domabit.
‘ Kambria gaudebit suffuso sanguine, semper
‘ Gens inimica Deo, quid gaudes sanguine fuso?
‘ Kambria compellet fratres committere pugnas,
‘ Et dampnare suos scelerata morte nepotes.
‘ Scotorum cunei trans Humbrum sæpius ibunt,
‘ Obstantesque viros periment, pietate remota;
‘ Non impune tamen, nam cæsus ductor obibit.
‘ Nomen habebit equi, qui fiet sævus in illo.
‘ Finibus ex nostris hæres expulsus abibit.
‘ Scote, reconde tuos quos nudas, ocius enses:
f. 123.] ‘ Vis tibi dispar erit nostra cum gente feroci.
‘ Corruet urbs Acelud,[4] nec eam reparabit in ævum
‘ Rex aliquis, donec subdatur Scottus apello.
‘ Urbs Sigeni et[5] turres et magna palatia plangunt

[1] *Hinc* vetus MS.
[2] Videtur legendum *obibit* ex v. 607, et è codice Cleop. c. IV. f. 91.
[3] *Cambri gemissos gemissi* alter, *Cambrigei missos gemissent* tertius.
[4] Al. *aliud*, tertius *asceluđ*.
[5] Deest *et* in duobus.

‘ Diruta donec eant ad pristina prædia Cambri.
‘ Kaeptis in portu[1] sua mœnia rupta videbit,
‘ Donec eam locuples cum vulpis dente reformet.
 ‘ Urbs Loel spoliata suo pastore vacabit,
‘ Donec reddat ei cambucam virga Leonis.[2]
 ‘ Urbs Rutupi portus in littora strata jacebit;
‘ Restaurabit eam galeata nave Rutenus.
‘ Mœnia Meneviæ reparabit quintus ab illo,
‘ Per quem palla sibi reddetur dempta per annos:
‘ Inque tuo Sabrina sinu cadet urbs Legionum,
‘ Amittetque suos cives per tempora longa:
‘ Hos sibi reddet item cum venerit ursus in agno.
‘ Saxonici reges expulsis civibus, urbes
‘ Rura domosque simul, per tempora longa tenebunt:
‘ Ex hiis gestabunt ter tres diadema dracones.
‘ Ducenti monachi perimentur in urbe Leyri,
‘ Et duce depulso vacuabit mœnia Saxo:
‘ Qui prior ex Anglis erit in diademate Bruti
‘ Restaurabit item vacuatam cœdibus urbem.
‘ Gens fera per patriam prohibebit crisma sacrare,
‘ Inque Dei domibus ponet simulachra deorum.
‘ Postmodo Roma Deum reddet, mediante cuculla,
‘ Rorabitque[3] domos sacro sacer imbre sacerdos,
‘ Quas renovabit item pastoribus intro locatis.

[1] Duo *portum.*
[2] In tertio sequuntur hi duo versus post 612; ita et in altero, nisi quod 613 et 618 desunt. [3] Sic emendat codex alter, ceteri *rotabitque.*

'Legis divinæ servabunt jussa subinde
f. 123 b.] 'Plures ex illis, et cœlo jure fruentur.
'Id violabit item gens impia plena veneno,
'Miscebitque simul violenter fasque nephasque:
'Vendet in extremos fines trans æquora natos
'Cognatosque suos, iramque Tonantis inibit.
'O scelus infandum! quem Conditor orbis honore
'Cœli dignatus, cum libertate creavit,
'Illum more bovis vendi, ducique ligatum!
'Cessabis[1] miserande Deo, qui proditor olim
'In Dominum fueras, cum primum regna subisti.
'Classe supervenient Daci, populoque subacto
'Regnabunt breviter, propulsatique redibunt.
'His duo jura dabunt, quos lædet acumine caudæ
'Fœderis oblitus pro sceptri stemate[2] serpens.
'Indeque Neustrenses ligno trans æquora vecti,
'Vultus ante suos et vultus retro ferentes,
'Ferratis tunicis et acutis ensibus Anglos
'Acriter invadent, periment, campoque fruentur:
'Plurima regna sibi submittent, atque domabunt
'Externas gentes per tempora, donec erinus
'Circumquaque volans virus diffundet in ipsos.
'Tum pax atque fides et virtus omnis abibit:
'Undique per patrias committent prælia cives,

[1] Vetus *cessabit.* [2] Sic MSS.

‘ Virque virum prodet: non invenietur amicus:
‘ Conjuge despecta, meretrices sponsus adibit;
‘ Sponsaque cui cupiet, despecto conjuge, nubet.
‘ Non honor ecclesiis servabitur; ordo peribit;
‘ Pontifices tunc arma ferent, tunc castra sequentur,
‘ In tellure sacra turres et mœnia ponent,
f. 124.] ‘ Militibusque dabunt quod deberetur egenis.
‘ Diviciis rapti mundano tramite current,
‘ Eripientque Deo quod sacra tyara[1] vetabit.
‘ Tres diadema ferent per quos favor ille novorum.
‘ Quartus erit sceptris, pietas cui læva nocebit,
‘ Donec sit genitore suo vestitus, ut apri
‘ Dentibus accinctus galeati transeat umbram.
‘ Quatuor ungentur[2] vice versa[3] summa petentes,
‘ Et duo succedent, quia[4] sic diadema rotabunt
‘ Ut moneant[5] Gallos in se fera bella movere.
‘ Sextus Hibernenses et eorum nomina vertet;
‘ Qui pius et prudens populos renovabit et urbes.
‘ Hæc VORTIGERNO cecini prolixius olim,
‘ Exponendo duum sibi mistica bella draconum
‘ In ripa stagni quando consedimus hausti.[6]
‘ At tu vade domum, morientem visere regem,
‘ O dilecta soror! THELGESINOque venire
‘ Præcipe; namque loqui desidero plurima secum.

[1] Sic vetus, alii *thiara*, *tiara*.
[2] Al. *unguentur*.
[3] Tertius *versa vice*: melius.
[4] Al. *qui*.
[5] Sic vetus; at legi potest *moveant*.
[6] Tres desunt versus in altero.

'Venit enim noviter de partibus Armoricanis,
'Dulcia quo didicit sapientis dogmata Gildæ.'
It Ganieda domum, Thelgesinumque reversum,
Defunctumque ducem reperit, tristesque clientes.
Ergo fluens lacrimis collabitur inter amicos,
Et laniat crines, et profert talia dicens:—[1]
'Funera Rodarchi, mulieres, plangite mecum!
'Ac deflete virum qualem non protulit orbis
'Hactenus, in nostro quantum discernimus ævo.
'Pacis amator erat: populo nam jura feroci
'Sic dabat ut nulli vis[2] inferretur ab ullo.
f. 124 b.] 'Tractabat sanctum justo moderamine clerum:
'Jure regi populo[3] summos humilesque sinebat.
'Largus erat; nam multa dabat, vix quid retinebat:
'Omnibus omnis erat faciens quodcumque decebat.
'Flos equitum, regumque decor, regnique columpna,
'Heu michi! qui fueras,—inopinis vermibus esca
'Nunc datus es, corpusque tuum putrescit in urna!
'Set ne cubile tibi post serica pulcra paratur?
'Siccine sub gelido, caro candida, regia membra
'Condentur saxo; nec eris nisi pulvis et ossa?
'Sic equidem, nam sors hominum miseranda per ævum
'Ducitur, ut nequeant ad pristina jura reduci.
'Ergo nichil prodest pereuntis gloria mundi,

[1] Hactenus duo exemplaria; Cleop. sic. desinit, *plurima plangens.*
[2] Codex *ius* pro *uis.* [3] Sic: an *populos?*

'Quæ fugit atque redit, fallit læditque potentes.
'Melle suo delinit apes quod postmodo pungit;
'Sic quos demulsit divertens gloria mundi,
'Fallit, et ingratæ collidit verbere caudæ.
'Fit breve quod præstat, quod habet durabile non est:
'More fluentis aquæ transit quodcumque ministrat.
'Quid rosa si rutilet, si candida lilia vernent,
'Si sit pulcher homo, vel equus, vel cætera plura?
'Ista Creatori non mundo sunt referenda.
'Felices igitur qui perstant corde piato,
'Obsequiumque Deo faciunt, mundumque relinquunt:
'Illis perpetuo fungi concedet honore,
'Qui sine fine regit, Christus, qui cuncta creavit.
'Vos igitur proceres, vos mœnia celsa, laresque,
'Vos nati dulces, mundanaque cuncta relinquo;
'Et cum fratre meo silvas habitabo, Deumque
f. 125.] 'Læta mente colam, nigri cum tegmine pepli.'
Hæc ait; atque suo persolvit justa marito;
Signavitque suam cum tali carmine tumbam:
Rodarchus largus, quo largior alter in orbe
Non erat, hic modica magnus requiescit in urna.
Venerat interea Merlinum visere Vatem
Tunc Telgesinus, qui discere missus ab illo
Quid ventus nimbusve foret, nam mixtus uterque

Tunc simul instabant et nubila conficiebant.
Hæc documenta dabat socia dictante Minerva.
‘ Quatuor ex nichilo produxit Conditor orbis,
‘ Ut fierent rebus præcedens causa creandis
‘ Materiesque simul, concordi pace jugata.
‘ Cœlum, quod stellis depinxit, et altius exstat,
‘ Et quasi testa nucem circumdans omnia claudit:
‘ Aera deinde dedit, formandis vocibus aptum,
‘ Quo mediante dies et noctes sidera præstant:
‘ Et mare, quod terras cingit, validoque recursu
‘ Quatuor amfractus faciens, sic aera pulsat
‘ Ut generet ventos qui quatuor esse feruntur.
‘ Vique sua stantem nec se levitate moventem
‘ Supposuit terram, partes in quinque resectam;
‘ Quarum quæ media[1] non est habitanda calore,
‘ Extremæque duæ præ frigore diffugiuntur.
‘ Temperiem reliquis permisit habere duabus:
‘ Has homines habitant, volucresque gregesque ferarum.
‘ Utque darent subitas pluvias, quo crescere fructus
‘ Arboris et terræ facerent, aspergine miti,
‘ Adjecit cœlo nubes; quæ, sole ministro,
f. 125 b.] ‘ Sicut utres fluviis occulta lege replentur:
‘ Inde per excelsum scandentes æthera, sumptos
‘ Diffundunt latices, ventorum viribus actæ.

[1] Vocem *est* interjiciendam poscit versus.

'Hinc fiunt imbres, hinc nix, hinc grando rotunda,
'Cum gelidus madidus movet sua flamina ventus,
'Qui nubes penetrans quales facit egerit amnes,
'Naturamque suam zonarum proximitate,
'Ventorum sibi quisque trahit dum nascitur illuc.
'Post firmamentum quo lucida sidera fixit,
'Æthereum cœlum posuit, tribuitque colendum
'Cœtibus angelicis, quos contemplatio digna
'Ac dulcedo Dei reficit miranda per ævum.
'Hoc quoque depinxit stellis et sole chorusco,
'Indicens legem quæ certo limite stella
'Per sibi commissum posset discurrere cœlum.
'Postmodo supposuit lunari corpore fulgens
'Aerium cœlum, quod per loca celsa redundat
'Spirituum cuneis, qui nobis compaciuntur
'Et collætantur dum sic aliterve movemur:
'Suntque preces hominum soliti perferre per auras,
'Atque rogare Deum quod sit placabilis illis;
'Affectumque Dei sompno vel voce referre,
'Vel signis aliis, ut fiant inde scientes.
'At cacodæmonibus post lunam subtus habundat,
'Qui nos decipiunt et temptant, fallere docti;
'Et sibi multociens ex aere corpore sumpto
'Nobis apparent, et plurima sæpe sequuntur

'Quin etiam coitu mulieres agrediuntur[1]
'Et faciunt gravidas, generantes more prophano.
f. 126.] 'Sic igitur cœlos habitatos ordine terno
'Spirituum fecit, foveant ut singula quæque,
'Ac renovet[1] mundum renovato germine rerum.
'Et mare per species varias distinxit, ut ex se
'Proferret rerum formas generando per ævum.
'Pars etenim fervet, pars friget, et una duabus
'Temperiem sumens nobis alimenta ministrat.
'Ast ea quæ fervet, baratrum cum gentibus acris
'Circuit, et tetri[2] diversis fluctibus orbent[2]
'Secernit refluens, ignes ex ignibus augens.
'Illic descendunt qui leges transgrediuntur,
'Postpositoque Deo, quo vult perversa voluntas
'Incedunt, avidi corrumpere quod prohibentur.
'Trux ibi stat judex æquali lance rependens,
'Cumque[3] suum meritum condignaque debita solvit.
'Altera quæ friget prætonsas volvit harenas,
'Quas secum gignit vicino prima vapore
'Quando suos radios inmiscet stella Diones.
'Hanc perhibent Arabes gemmas generare micantes,
'Dum peragrat pisces, dum respicit æquora flammis;
'Hæc virtute sua populis gestantibus ipsas
'Prosunt, et multos reddunt servantque salubres:

[1] Sic codex. [2] Forte legendum *terræ, orbem.* [3] Lege *cuique.*

'Has quoque per species distinxit ut omnia factor,
'Ut discernamus per formas perque colores,
'Cujus sint generis, cujus virtutis apertæ.
'Tercia forma maris quæ nostram circuit orbem,
'Proximitate sua nobis bona multa ministrat.
'Nutrit enim pisces et sal producit habunda,[1]
'Fertque refertque rates commercia nostra ferentes,
f. 126 b.] 'Unde suo lucro subito fit dives egenus.
'Vicinam fœcundat humum, pascitque volucres,
'Quas perhibent ortas illinc cum piscibus esse,
'Dissimilique tamen naturæ jure moventur;
'Plus etenim dominatur eis quam piscibus æquor,
'Unde leves excelsa petunt per inane volantes.
'At piscis[2] suus humor agit reprimitque sub undis;
'Nec sunt ut vivant dum sicca luce fruuntur.
'Hos quoque per species distinxit factor eorum,
'Naturamque dedit distinctis, unde per ævum
'Mirandi fierent, egrogantique salubres.
'Nempe ferunt nullum cohibere libidinis æstum
'Set reddit cœcos jugiter vescentis ocellos:
'At qui nomen habet timeos de flore *timallus*
'Sic quoniam redolet, vescentem sæpius illo
'Protrahit, ut tales oleat per flumina pisces.
'Femineo sexu subtracto iure[3] *murænas*

[1] Leg. *abunde*. [2] Leg. *pisces*. [3] Legendum forte *Feminei sexus s. mare*.

'Esse ferunt cunctas, coeunt tamen ac renovantur,
'Multiplicatque[1] suos alieno germine fœtus.
'Conveniunt etenim per littora sæpius angues
'Quo degunt, faciuntque sonos et sibila grati,
'Et sic eductis coeunt ex more murænis.
'Est quoque mirandum quod semipedalis *echinus*,
'Hærens cui fuerit, fixam quasi littore navem
'Detinet in ponto, nec eam permittet abire
'Donec discedat; tali virtute timendus.
'Quemque vocant *gladium*, quia rostro lædit acuto,
'Sæpius hunc nautæ[2] metuunt accedere navi;
'Nam si sumptus erit confestim perforat illam,
f. 127.] 'Et mergit sectam subito cum gurgite navem.
'Fitque suis cristis metuendus *serra* carinis,
'Quas infigit eis dum subnatat, atque secatas.
'Deicit in fluctus, crista velut ense timendus.
'Æquoreusque *draco*, qui fertur habere venenum
'Sub pennis, metuendus erit capientibus illum;
'Et quociens pungit, lædit, fundendo venenum.
'Ast alias clades *torpedo* fertur habere;
'Nam qui tangit eam viventem, protinus illi
'Brachia cum pedibus torpent, et cætera membra,
'Officioque suo quasi mortua destituuntur:
'Sic solet esse nocens illius corporis aura.

[1] Lege *Multiplicantque.* [2] MS. *nautem* vel *nantem.*

'Hiis Deus ac aliis ditavit piscibus æquor;
'Adjecitque suis plures in fluctibus[1] orbes,
'Quos habitant homines pro fertilitate reperta,
'Quam producit ibi fœcundo cespite tellus.
'Quarum prima quidem meliorque BRITANNIA fertur,[2]
'Ubertate sua producens singula rerum:
'Fert etenim segetes quæ nobile munus odoris[3]
'Usibus humanis tribuunt, reddendo per annum;
'Silvas et saltus, et ab hiis stillantia mella,
'Aerios montes, lateque virentia prata,
'Fontes et fluvios, pisces, pecudesque ferasque,
'Arboreos fructus, gemmas, preciosa metalla,
'Et quicquit[4] præstare solet natura creatrix.
'Præterea fontes unda fervente salubres,
'Quæ fovet ægrotos et balnea grata ministrat,
'At subito sanos pellit, languore repulso.
'Sic ac blandus[5] eos regni dum sceptra teneret
f. 127 b.] 'Constituit, nomenque suæ consortis Alaron.
'Utilis ad plures laticis medicamine morbos,
'Set mage femineos, ut sæpius unda probavit.
'Adjacet huic THANATOS, quæ multis rebus habundat;
'Mortifero serpente caret, tollitque venenum
'Si sua cum vino tellus commixta bibatur.
'ORCHADES a nobis nostrum quoque dividit æquor,

[1] Codex *fructibus*. [2] Conferre principium Historiæ nostri auctoris lubeat.
[3] Lege *adoris*. [4] Sic MS. [5] Forte leg. *Sic Bladudus*.

'Hæ[1] tres ter denæ sejuncto flumine fiunt:
'Bis denæ cultore carent, aliæque coluntur.
'Ultima quæ Ytilie[2] nomen de sole recepit
'Propter solstitium, quod sol æstivus ibidem
'Dum facit, avertit radium, ne luceat ultra;
'Abducitque dies ut semper nocte perhenni
'Aer agat tenebras, faciat quoque frigore pontum
'Concretum pigrumque simul, ratibusque negatum.
  'Insula post nostram præstantior omnibus esse
'Fertur HIBERNENSIS, felici fertilitate.
'Est etiam major, nec apes, nec aves nisi raras
'Educit, penitusque negat generare colubres.[3]
'Unde fit ut tellus illinc avecta lapisve[3]
'Si superaddatur, serpentes tollat apesque.
  'Gadibus Herculeis adjungitur insula Gades:
'Nascitur hic arbor cujus de cortice gummi
'Stillat, quo gemmæ fiunt super illita jura.[4]
'Hesperides vigilem perhibentur habere draconem,
'Quem servare ferunt sub frondibus aurea poma.
'Gorgades habitant mulieres corporis hirci,
'Quæ celeri cursu lepores superare feruntur.
'Argiræ Crissæque gerunt ut dicitur aurum
f. 128.] 'Argentumque simul ceu vilia saxa Corinthus.
  'TAPROBANA viret fœcundo cespite grata;

[1] *Hec* MS. [2] Forte legendum *Thule*.
[3] Transponuntur isti versus in codice. [4] Jus pro *succus*.

'Bis etenim segetes anno producit in uno,
'Bis gerit æstatem, bis ver, bis colligit uvas,
'Et fructus alios; nitidis gratissima gemis.[1]
'Atilis æterno producit vere virentes
'Flores et frondes, per tempora cuncta virendo.
'Insula Pomorum quæ Fortunata vocatur,
'Ex re nomen habet, quia per se singula profert:
'Non opus est illi sulcantibus arva colonis;
'Omnis abest cultus nisi quem natura ministrat:
'Ultro fœcundas segetes producit et uvas,
'Nataque poma suis prætonso germine silvis;
'Omnia gignit humus vice graminis ultro redundans.
'Annis centenis aut ultra vivitur illic,
'Illic jura novem geniali lege sorores
'Dant his qui veniunt nostris ex partibus ad se:
'Quarum quæ prior est fit doctior arte medendi,
'Exceditque suas forma præstante sorores;
'MORGEN ei nomen, didicitque quid utilitatis
'Gramina cuncta ferant, ut languida corpora curet;
'Ars quoque nota sibi qua scit mutare figuram,
'Et resecare novis quasi Dædalus aera pennis;
'Cum vult est Bristi, Carnoti, sive Papiæ,
'Cum vult in nostris[2] ex aere labitur horis.[3]
'Hancque mathematicam dicunt didicisse sorores,

[1] Forte *gemmis*. [2] Codex *n'ris*. [3] Id est *oris*.

'Moronoe, Mazoe, Gliten, Glitonea, Gliton,
'Tyronoe, Thiten, cithara notissima Thiten.
'Illuc post bellum Camblani, vulnere læsum
f. 128 b.] 'Duximus Arcturum,[1] nos conducente Barintho,
'Æquora cui fuerant et cœli sydera nota.
'Hoc rectore ratis, cum principe venimus illuc,
'Et nos quo decuit Morgen suscepit honore,
'Inque suis talamis[2] posuit super aurea regem
'Stulta,[3] manuque sibi detexit vulnus honesta,
'Inspexitque diu; tandemque redire salutem
'Posse sibi dixit, si secum tempore longo
'Esset, et ipsius vellet medicamine fungi.
'Gaudentes igitur regem commisimus illi,
'Et dedimus ventis redeundo vela secundis.'
Tunc [4]Merlinus ad hæc ait, 'O! dilecte sodalis,
'Postmodo quanta tulit violato fœdere regnum,
'Ut modo quod fuerat non sit! nam sorte sinistra
'Subducti proceres ac in sua viscera versi,
'Omnia turbarunt, ut copia diviciarum
'Fugerit ex patria, bonitasque recesserit omnis,[5]
'Et desolati vacuent sua mœnia cives.
'Insuper incumbit gens Saxona marte feroci,
'Quæ nos et nostras iterum crudeliter urbes
'Subvertit,[6] legemque Dei violabit[7] et ædes.

[1] Scilicet, regem *Arthurum*. [2] Sic MS. [3] Lege *strata*.

[4] Rursus incipiunt codices: prior sic, *Tunc Thelgesinus cui Merlinus cito dixit, Postinus regna tulit*.

[5] Deest versus in altero. [6] Sic MSS. [7] Alter *violavit*.

'Nempe Deus nobis, ut corrigat insipientes,
'Has patitur clades, ob crimina nostra, venire.'
Nondum desierat cum talia protulit alter:
'Ergo necesse foret populo transmittere quemdam,
'Et mandare duci festina nave redire,
'Si jam convaluit; solitis ut viribus hostes
'Arceat, et cives antiqua pace reformet.'[1]
'Non,' MERLINUS ait, 'non sic gens illa recedet,
f. 129.] 'Ut semel in nostris ungues infixerit ortis:[2]
'Regnum namque prius populosque jugabit et urbes,
'Viribus atque suis multis dominabitur annis.
'Tres tamen ex nostris magna virtute resistent,
'Et multos periment, et eos in fine domabunt:
'Set non perficient,[3] quia sic sententia Summi
'Judicis existit, Britones ut nobile regnum
'Temporibus multis amittant debilitate,
'Donec ab Armorico veniet temone CONANUS,
'Et CADUALADRUS Cambrorum dum[4] venerandus;
'Qui pariter Scotos, Cambros, et Cornubienses,
'Armoricosque viros sociabunt fœdere firmo;
'Amissumque suis reddent diadema colonis,
'Hostibus expulsis, renovato tempore BRUTI,
'Tractabuntque suas sacratis legibus urbes.
'Incipiunt[5] reges iterum superare remotos,

[1] Desunt quinque versus in al. [2] Leg. *hortis* vel *oris*. [3] *Proficient* al.
[4] Ita primus et tertius codex; forte leg. *dux*: deest versus in secundo.
[5] Lege *incipient* ex altero codice, qui deficit in seq. versu.

'Et sua regna sibi certamine subdere forti.'
'Nemo superstes erit tunc ex hiis qui modo vivunt,'
TELGESINUS ait, 'nec tot fera prælia quemquam
'Inter concives, quot te vidisse putamus.'
'Sic equidem,' MERLINUS ait, 'nam tempore multo
'Vixi, multa videns, et de nostratibus in se,
'Et de barbarica turbanti[1] singula gente.
'Crimen quod memini cum CONSTANS proditus esset,
'Et defugissent[2] parvi trans æquora fratres
'UTER et AMBROSIUS, cœperunt ilico bella
'Per regnum fieri quod tunc rectore carebat.
'VORTIGERNUS enim consul Gewissus in omnes
'Agmina ducebat patrias, ut duceret[3] illas,
f. 129 b.] 'Lædens innocuos miseranda clade colonos:
'Denique vi subita rapuit diadema, peremptis
'Nobilibus multis et regni cuncta subegit.
'Ast hii qui fuerant cognato sanguine juncti
'Fratribus, id graviter tolerantes, igne cremare
'Cœperunt cunctas infausti principis urbes,
'Et turbare suum crudeli milite regnum
'Nec permiserunt illum cum pace potiri.
'Anxius ergo manens, cum non obstare rebelli
'Quivisset populo, parat invitare remotos
'Ad sua bella viros, quibus obvius iret in hostes.

[1] Forte *turbante*: hactenus liber tertius. [2] Forte *diffugissent*.
[3] Forte *subderet*.

'Mox ex diversis venerunt partibus orbis
'Pugnaces[1] turmæ, quas excipiebat honore.
'Saxona gens etiam curvis advecta carinis,
'Ejus ad obsequium galeato milite venit:
'Hinc[2] duo præfuerant audaci pectore fratres
'HORSUS et HENGISTUS, qui proditione nefanda
'Postmodo læserunt populos, læsereque urbes.
'Postquam namque ducem famulatus[3] sedulitate
'Attraxere sibi, cives quoque lite propinqua
'Viderunt motos leviter, quo subdere regem
'Possent; in populos verterunt arma feroces,
'Ruperuntque fidem, proceres quoque præmeditatos[4]
'Fraude necaverunt sedentes ferme vocatos
'Insimul, ut pacem secum fœdusque jugarent;
'Truseruntque ducem nivei trans ardua montis:
'Quæ sibi de regno cœpi cantare futura.
'Inde domos patriæ peragrantes igne cremabant,
'Et nitebantur sibimet submittere cuncta.
f. 130.] 'At VORTIMERUS cum causa[5] pericula regni
'Expulsumque patrem BRUTI vidisset ab aula;
'Assensu populi sumpsit diadema, feramque
'Invasit gentem concives dilaniantem,
'Atque coegit eam per plurima bella redire
'In THANATUM, qua classis erat quæ vexerat[6] illam.

[1] Sic legi oportet, ubi MS. habet *pugnatos*: vide v. 1039.
[2] Forte melius *huic*. [3] Oportet legere vel *famulantes* vel *famulatum*
[4] Forte *præmeditata*. [5] Forte *tanta*. [6] *Vexarat* MS.

' Set dum diffugerent, bellator corruit Horsus,
' Et plures alii, nostris perimentibus illos.
' Inde secutus eos circumdedit obsidione
' Ilico rex, Tanathum[1] terra marique resistens:
' Set non prævaluit: subito nam classe potiti,
' Vi magna fecere viam, ductique per æquor
' Exegere suam festino remige terram.
  ' Ergo triumphato bellis victricibus hoste,
' Fit Vortimerus rector venerandus in orbe,
' Attrectando suum justo moderamine regnum.
' Set soror Hengisti successus Renua[3] tales
' Indignando ferens, protectaque fraude venenum
' Miscuit, existens pro fratre maligna noverca,
' Et dedit ut biberet, fecitque perire bibentem:
' Confestimque suo mandavit trans freta fratri,
' Ut remearet item cum tot tantisque catervis
' Quot sibi pugnaces posset submittere cives.
' Sic igitur fecit; nam tantus in agmina nostra
' Venit, ut eriperet cunctis sua prædia prægnans,
' Et loca per patrias penitus combureret igne.
  ' Hæc ita dum fierent, in finibus Armoricanis
' Uter et Ambrosius fuerant cum rege Biduco:
' Jam gladio fiunt cuncti[4] belloque probati,
f. 130 b.] ' Et sibi diversas sociabant undique turmas,

[1] Sic MS. [2] Vulgo *Rowena*. [3] Legendum est *cincti*.

'Ut peterent natale solum, gentesque fugarent
'Quod[1] tunc instabant patriam vastare paternam.
'Ergo dedere suas vento marique carinas,
'Præsidioque suis concivibus applicuerunt:
'Nam VORTIGERNUM per Cambrica regna fugatum,
'Inclusumque, sua pariter cum turre cremarunt.
'Enses inde suos vertere recenter in Anglos;
'Congressique simul vincebant sæpius illos,
'Et vice transversa devincebantur ab illis.
'Denique consortis magno conamine dextris
'Instant nostrates, et lædunt acriter hostes,
'HENGISTUMque necant, Christoque volente triumphant.
'Hiis igitur gestis, cleri populique favore
'AMBROSIO regnumque datur, regnique corona,
'Postmodo quam gessit tractando singula juste.
'Emensis autem per lustra quaterna diebus,
'Proditur a medico, moriturque bibendo venenum.
'Mox germanus ei successit junior UTER,
'Nec primum potuit regnum cum pace tueri:
'Perfida gens etenim demum consueta redire,
'Venerat, et solita vastabat cuncta phalange.
'Oppugnavit eam sævis congressibus UTER,
'Et pepulit victam trans æquora, remige verso.
'Mox reformavit posito certamine pacem,

[1] Sic MS. at lege *quæ*.

'Progenuitque sibi natum, qui postmodo talis
'Extitit, ut nulli fieret probitate secundus.
'ARTURUS sibi nomen erat; regnumque per annos
'Optinuit multos, postquam pater UTER obivit:
f. 131.] 'Idque dolore gravi fuit atque labore,
'Et nece multorum per plurima bella virorum.
'Nam dum prædictus princeps langueret, ab Angla
'Venerat infidus populus, cunctasque per enses
'Trans Humbrum patrias submiserat ac periones;
'Et puer ARTURUS fuerat, nec debilitate
'Ætatis poterat tantas compescere turmas.
'Ergo consilio cleri populique recepto,
'Armorico regi mittens, mandavit HOELI
'Ut sibi præsidio festina classe rediret:
'Sanguis enim communis eos sociabat amorque,
'Alter ut alterius deberet dampna levare.
'Mox igitur collegit HOEL ad bella feroces
'Circumquaque viros, et multis milibus ad nos
'Venit, et ARTURO sociatus, pertulit[1] hostes
'Sæpius agrediens,[2] et stragem fecit acerbam.
'Hoc socio securus erat fortisque per omnes
'ARTURUS turmas, dum progrederetur in hostes,
'Quos tandem vicit, patriamque redire coegit,
'Composuitque suum legum moderamine regnum.

[1] Lege *perculit*. [2] Sic MS.

'Mox quoque submisit post hæc certamina Scotos,
'Ac Hibernenses, convertens bella, feroces
'Supposuit patrias illatis viribus omnes:
'Et Norwegenses trans æquora lata remotos
'Subdidit, et Dacos invisa classe petitos.
'Gallorum populos cæso FROLLONE subegit,
'Cui curam patriæ dederat Romana potestas:
'Romanos etiam bello sua regna petentes
'Obpugnans vicit, procuratore perempto
f. 113 b.] 'HYBERO[1] LUCIO, qui tunc collegaque LEGNIS
'Induperatoris[2] fuerat, jussuque Senatus
'Venerat ut fines Gallorum demeret illi.
'Cœperat interea nostrum sibi subdere regnum
'Infidus justos[3] MODREDUS desipiensque:
'Illicitam venerem cum conjuge regis agebat:
'Rex etenim transire volens, ut fertur, in hostes,
'Reginam regnumque suum commiserat illi.
'Ast ut fama mali tanti sibi venit ad aures,
'Distulit hanc belli curam, patriamque revertens
'Applicuit multis cum milibus, atque nepotem
'Obpugnans pepulit trans æquora diffugientem.
'Illic collectis vir plenus proditione
'Undique Saxonibus, cœpit committere pugnam
'Cum duce, set cecidit, deceptus gente prophana

[1] Lege ex Galfr. Mon. *Tiberio*. [2] Id est *imperatoris*. [3] Sic MS.

'In qua confisus tantos inceperat actus.
'O quantas hominum strages, matrumque dolores
'Quarum conciderant illic per prælia nati!
'Illic rex etiam letali vulnere læsus
'Deseruit regnum, tecumque per æquora vectus,
'Ut prædixisti, nimpharum[1] venit ad aulam.
'Ilico MODREDI duo nati regna volentes
'Subdere quisque sibi, cœperunt bella movere,
'Alternaque suos prosternere cæde propinquos.
'Deinde nepos regis dux CONSTANTINUS in illos
'Acriter insurgens, populos laniavit et urbes,
'Prostratisque simul crudeli morte duobus,
'Jura dedit populo, regni diademate sumpto.
'Nec cum pace fuit, quoniam cognatus in illum
f. 132.] 'Prælia dira movens violavit cuncta CONANUS;
'Proripuitque sibi regiones, rege perempto,
'Quas nunc debiliter nec cum ratione gubernat.'
Hoc[2] illo dicente, cito venere clientes,
Et dixere sibi fontem sub montibus illis
Erupisse novum, laticesque refundere puros,
Qui jam manantes longe per concava vallis
Girabant saltus refluo cum murmure lapsu.
Mox igitur spectare novum consurgit uterque
Festinus fontem, visoque, resedit in herba[3]

[1] Sic MS. [2] Sic MS. vetus; at lege *hæc* ex altero.
[3] Deest versus in altero.

MERLINUS, laudatque locum limphasque fluentes,
Et miratur eas de cespite taliter ortas.
Moxque siti captus se proclinavit in amnes,
Potavitque libens, et tempora proluit unda:
Utque per internos alvi stomachique meatus
Humor iit laticis, subsedavitque vaporem[1]
Corporis interni, confestim mente recepta
Sese cognovit, rabiem quoque perdidit omnem;
Et qui torpuerat per longum tempus in illo
Sensus item rediit, mansitque quod ante manebat
Sanus et incolumis rursus, ratione recepta.
Ergo Deum laudans vultus ad sidera tollit,
Edidit et voces devoto famine tales.
'O Rex! siderea quo constat machina cœli,
'Quo mare, quo tellus læto cum gramine fœtus
'Dantque foventque suos, crebroque juvamine prosunt
'Humano generi profusa fertilitate;
'Quo sensus rediit mentisque revanuit error!
'Raptus eram mihimet; quasi spiritus acta sciebam
f. 132 b.] 'Præteriti populi prædicebamque futura;
'Tunc rerum secreta sciens, volucrumque volatus,
'Stellarumque vagos motus, lapsusque natantum.
'Id me vexabat, naturalemque negabat
'Humanæ menti districta lege quietem:

[1] Deest versus in altero.

'Nunc in me redii, videorque vigore moveri
'Quo vegetare meos animus consueverat artus.[1]
'Ergo, Summe Pater, tibi sic obnoxius esse
'Debeo, condignas ut digno pectore laudes
'Dicam, semper agens lætus libamina læta.
'Bis etenim tua larga manus mihi profuit uni,
'Munere dando novum viridi de cespite fontem:
'Nam modo possideo latices quibus ante carebam,
'Et reducem capitis sumpsi potando salutem.
  'Ista set unde venit vis,[2] o dilecte sodalis,
'Ut fons iste novus sic effluit, atque reformet
'Me mihi, qui fueram quasi vecors hactenus ex me?'
  TELGESINUS ait, 'Rerum Moderator opimus
'Flumina per species divisit, et addidit ultro
'Cuique[3] suas vires ut prosint sæpius ægris.
'Sunt etenim fontes fluviique lacusque per orbem,
'Qui virtute sua multis et sæpe medentur.
'Albula namque rapax Romæ fluit amne salubri,
'Quem sanare ferunt certo medicamine vulnus.
'Manat in Italia fons alter, qui Ciceronis
'Dicitur; hic oculos ex omni vulnere curat.
'Æthiopes etiam stagnum perhibentur habere,
'Quo velut ex oleo facies perfusa nitescit.
'Affrica fert fontem qui vulgo Zema vocatur;

[1] MS. *arctus*. [2] Sic omnino legendum: codex dat *inde venit bis*.
[3] *Cumque* MS.

f. 133.] ‘ Potus dat voces subita virtute canoras.
‘ Dat lacus Italiæ Dictonus tædia vini;
‘ Qui de fonte Chios potant perhibentur habere.[1]
‘ Fertur habere duos tellus Boetica fontes;
‘ Hic facit immemores, memores facit ille bibentes.
‘ Continet ipsa lacum tam dira peste nocivum,[2]
‘ Ut generet furias nimiæque libidinis æstum.
‘ Fons Syticus venerem, venerisque repellit amorem.
‘ Campana regione fluunt, ut dicitur, amnes
‘ Qui faciunt steriles fœcundas flumine poto:
‘ Idem dicuntur furias abolere virorum.
‘ Æthiopum tellus fert rubro flumine fontem;
‘ Qui bibit ex illo limphaticus inde redibit.
‘ Fons Lentus fieri numquam permittit abortum.
‘ Sunt duo Syciliæ[3] fontes; steriles facit alter,
‘ Alter fœcundans geniali lege puellas.
‘ Flumina Thessaliæ duo sunt virtutis opimæ;
‘ Hoc potans nigrescit ovis, candescit ab illo;
‘ Ast ab utroque bibens variato vellere degit.
‘ Clitumnus lacus est, quem continet Umbrica tellus;
‘ Hic aliquando boves fertur producere magnos:
‘ Inque Reatina fit equorum dura palude
‘ Ungula confestim dum progrediuntur arenas.
‘ Asphaltite[4] lacu Judææ, corpora mergi

[1] Unus forsan versus intercidit.
[2] Errat MS. qui dat *notivum*.
[3] Sic MS.
[4] Corruptè *A falci q;* in MS.

'Nequaquam possunt, vegetat dum spiritus illa.
'At contra stagnum Sygen fert Indica tellus,
'Quo res nulla natat, set mergitur ilico fundo:
'Et lacus est Aloe quo res non mergitur ulla,
'Omnia set fluitant quamvis sint plumbea saxa:
f. 133 b.] 'Fons quoque Marsidiæ compellit saxa natare.
'Stix[1] fluvius de rupe fluit, perimitque bidentes;
'Has clades ejus testatur Achadia[2] tellus.
'Fons Ydumeus[3] quater immutando diebus,
'Mira lege, suos fertur variare colores;
'Pulverulentus enim, viridisque fit, ordine verso,
'Fit quoque sanguineus, fit limpidus amne decoro:
'Ex hiis per ternos unum retinere colorem
'Asseritur menses, semper volventibus annis.
'Rogotis lacus est, ejus quoque profluit unda:
'Ter fit amara die, ter dulci grata sapore.
'Epiri de fonte faces ardere feruntur
'Extinctæ, rursusque suum deponere lumen.
'Sic algere die perhibetur fons Garamantum,
'Et, vice transversa, tota fervescere nocte,
'Ut neget accessum præ frigore præque calore.
'Sunt et aquæ calidæ multos fervore minantes,
'Fervoremque trahunt, dum perlabuntur alumen
'Aut sulphur, quibus est vis ignea grata medendi.

[1] Sic MS. [2] Lege *Arcadica*. [3] Sic MS.

'His aliisque Deus ditavit viribus amnes,
'Ut fierent ægris subitæ medicina salutis,
'Et manifestarent quanta virtute Creator
'Præmineat rebus, dum sic operatur in illis.
'Hos etiam latices summa ratione salubres
'Esse reor, subitamque reor[1] conferre medelam,
'Nunc potuere novo sic erumpendo liquore.
'Hii modo sub terra per concava cæca fluebant,
'Ut plures alii quæ submanare feruntur;
'Forsitan excursus illorum præpediente
f. 134.] 'Obice vel saxi, vel terræ pondere lapsæ.
'Retrogradum cursum facientes, arbitror illos
'Paulatim penetrasse solum fontemque dedisse.
'Sic plures manare vides, iterumque redire
'Sub terram, rursusque suas tenuisse cavernas.'
Hæc ita dum gererent, rumor discurrit ubique
In Calidone novum silvis erumpere fontem,
Sanatumque virum postquam potavit ab illo,
Tempore qui multo rabie corruptus, et isdem
Extiterat silvis ritu vivendo ferarum.
Mox igitur venere duces proceresque videre,
Et collætari curato flumine Vati.
Cumque statum patriæ per singula notificassent,
Atque rogaretur sua sceptra resumere rursus

[1] Suspicienda vocula.

Et tractare suam solito moderamine gentem;
Sic ait. 'O juvenes! mea non hoc exigat ætas
'In senium vergens, quæ sic michi corripit artus
'Ut vix prætercam laxatis viribus arva.
'Jam satis exegi longævo tempore lætos
'Glorificando dies, michi dum rideret habundans
'Copia magnarum profuse diviciarum.
'Roboris annosi silva stat quercus in ista,
'Quam sic exegit consumens cuncta vetustas
'Ut sibi deficiat succus, penitusque putrescat.
'Hanc ego cum primum cepisset crescere vidi,
'Et glandem de qua processit forte cadentem
'Dum super astaret picus ramumque videret[1]
'Hic illam crevisse suo jam pene[1] sedebam
'Singula prospiciens, tunc et verebar[1] in istis
f. 134 b.] 'Saltibus atque locum memori cum mente notavi.
'Ergo diu vixi, mea me gravitate senectus
'Detinuit dudum, rursus regnare recuso.
'Me Calidonis opes viridi sub fronde manentem
'Delectant pocius quam quas fert India gemmæ,
'Quam quod habere Tagus per littora dicitur aurum,
'Quam segetes Siculæ,[2] quam dulcis Methidis uvæ,
'Aut celsæ turres aut cinctæ mœnibus urbes,
'Aut fraglascentes Tirio medicamine vestes.

[1] Totus videtur locus esse corruptus. [2] MS. *situle*.

'Res mihi nulla placet quæ me divellere possit
'Ex[1] Calidone mea, me judice, semper amœna.
'Hic ero dum vivam, pomis contentus et herbis;
'Et mundabo meam pia per jejunia carnem,
'Ut valeam fungi vita sine fine perhenni.'
Hæc dum dicebat proceres super æthera cernunt
Agmina longa gruum, flexo per inane volatu
Ordine girantes per littora certa videre
Posset in exstructa liquido super aere turma.
Hæc admirantes, MERLINUM dicere poscunt
Quid certe fuerat quod tali more volarent.
Mox MERLINUS eis: 'Volucres, ut cetera plura,
'Natura propria ditavit Conditor orbis;
'Sic didici multis silvis[2] habitando diebus.
'Est igitur natura *gruum*, dum celsa pererrant
'Si plures assint, ut earum sæpe volatu
'Aut hanc aut aliam videamus inesse figuram:
'Una modo[3] clamando monet servare volando[3]
'Turbatus solitis ne discrepet ordo figuris:
'Aut[4] dum raucescit subit altera deficienti.
f. 135.] 'Excubias noctis[5] faciunt, custosque lapillum
'Sustinet in digitis dum vult expellere sompnos:
'Cumque vident aliquos, subito clamore citantur.
'Pennæ nigrescunt cunctarum quando senescunt.

[1] Alter dat *A*, quod melius. [2] Fortè *sylvas*: vide v. 1454.
[3] Legendum fortè, *modum*, *volandi*. [4] Fortè *Cui*. [5] Sic MS.

'Ast *aquilæ*, quæ nomen habent ab acumine visus,
'Obtuitus tanti præ cunctis esse feruntur
'Ut perferre queant, non flexo lumine, solem;
'Ad radium pullos suspendunt, scire volentes
'Illo vitato ne degener extet in illis.
'In montis sullime[1] manent super æquora, pennis,
'Aspirantque[2] suas imo sub gurgite prædas;
'Ilico descendunt rapido per inane[3] volatu,
'Et rapiunt pisces ut poscit origo natantis.[4]
'Postposito coitu, sine semine sæpe mariti
'Concipit et generat (dictu mirabile) *vultur*:
'Hæc per celsa volans aquilarum more, cadaver
'Naribus elatis longe trans æquora sentit,
'Quod quamvis tardo non horret adire volatu,
'Ut sese valeat præda saciare cupita.
'Idem centenis robustus vivit in annis.
'Nuntia veris avis crepitante *ciconia* rostro,
'Dicta fovere suos in tantum sedula natos,
'Exuat ut proprias nudato pectore plumas:
'Hæc cum bruma venit, fertur vitare procellas,
'Et fines Asiæ ductu corniois adire.
'Pascit eam pullus senio cum deficit ætas
'Quod depavit eum jam debuit ipsa diebus.[4]
'Excedit volucres dulci modulamine cunctas,

[1] Sic pro *sublimi*: dicimus Anglicè, mountain-high.
[2] Lege *Aspiciuntque*. [3] Potest etiam legi *mare* in codice: vide v. 1293.
[4] Ita hæc leguntur in MS.

'Cum moritur, *cignus*, nautis gratissimus ales.
f. 135 b.] 'Hunc in Hiperboreo perhibent accedere tractu,
'Ad cantum citharæ per litora forte sonantis.
'*Strucio*[1] quæ ponit sub pulvere deserit ova,
'Ut foveantur ibi dum negligat[2] ipsa fovere:
'Inde creantur aves, radio pro matre cubante.
'*Ardea* cum pluvias tempestatesque perhorret,
'Evolat ad nubes ut tanta pericula vitet.
'Hinc illam subitos dicunt portendere nimbos,
'Sublimem quociens spectant super æthera nautæ.
'Unica semper avis divino munere *phœnix*
'In terris Arabum redivivo corpore surgit:
'Cumque senescit adit loca fervidiora calore
'Solis, et ingentes ab aromate jungit acervos,
'Componitque rogum, quem crebris motibus alæ
'Succendit, ferturque super, penitusque crematur.
'Producit volucrem pulvis de corpore facto,[3]
'Et fit item phœnix hac lege novata per ævum.
'Nidificare volens fert cinnom *cinomolgus*,[4]
'Ædificatque suum procero robore nidum:
'Illinc pennatis homines abducere telis
'Moverunt cumulum soliti transmittere venum.[5]
'*Alcion*[6] avis est quæ stagna marina frequentat,
'Ædificatque suos hiemali tempore nidos:

[1] Sic pro *Struthio*. [2] Corrige *negligit*. [3] Leg. *facta*.
[4] Leg. *cinnamum cinnamologus*: sed hujus vocis corripitur penultima.
[5] Suspicienda lectio. [6] Lege *Halcyon*.

'Dum cubat, æquora sunt septem tranquilla diebus,
'Et venti cessant, tempestatesque remissæ
'Inpendunt, placidam volucri famulando quietem.
'*Psitacus* humanam proprio modulamine vocem,
'Dum non spectatur, prorsus proferre putatur:
'Intermiscet 'ave' verbis et 'chære' jocosis.
f. 136.] 'Est *pelicanus* avis pullos consueta necare,
'Et confusa tribus lugere dolore diebus.
'Denique supposito laniat sua corpora rostro,
'Et scindens venas educit sanguinis undas,
'Et vitæ reduces reddit rorando volucres.
'Dum *Diomedeæ* lacrimosa voce resultant,
'Et faciunt planctus, subitam portendere mortem
'Dicuntur regum, vel magna pericula regni:
'Cumque vident aliquem, discernunt ilico quid sit,
'Barbarus an Græcus; nam Græcum plausibus alæ
'Et blandimentis adeunt, lætæque resultant;
'Circueunt alios, pennisque feruntur iniquis,
'Horrentique sono velut hostes agrediuntur.
'*Memnonides*[1] quinto semper dicuntur in anno
'Memnonis[1] ad tumulum longo remeare volatu,
'Et deflere ducem Trojano marte peremptum.
'Fert quoque mirandam splendens *circinea*[2] pennam,
'Nocte sub obscura quæ fulget ut ignea lampas,

[1] In codice *Menn—* [2] Lege *circanea.*

' Atque ministrat iter si præportetur eunti.
' Quando nidificat, divellit[1] ab arbore *picus*
' Clavos et cuneos quos non divelleret ullus;
' Cujus ab impulsu vicinia tota resultant.'
His igitur dictis, quidam vesanus ad illos
Accessit subito, seu sors[2] conduxerat illum;
Terrifico clamore nemus complebat et auras,
Et quasi sævus aper spumabat, bella minando.
Ocius ergo virum capiunt, secumque sedere
Cogunt, ut moveat risus jocosque loquendo.
Inspiciens igitur Vates attentius illum,
[f. 136 b.] Quis fuerit recolit, gemitumque reducit ab imo
Pectore, sic dicens: ' Non hæc fuit ejus ymago
' Olim, dum nobis juvenilis floruit ætas:
' Pulcher enim fortis fuerat tunc tempore miles,
' Et quem nobilitas regumque ferebat origo!
' Hunc mecum pluresque simul tunc dives habebam,
' Totque bonis sociis felix censebar eramque.
' Accidit interea dum venaremur in altis
' Montibus argustli[3] nos devenisse sub una
' Quæ patulis ramis surgebat[4] in aera quercu.
' Fons ibi manabat viridi circumdatus herba,
' Cujus erant latices humanis haustibus apti;
' Ergo siti pariter correpti, sedimus illic,

[1] MS. *devellit.* [2] Fortè *ceu fors*: confer Horat. Serm. I. in principio.
[3] Nomen proprium? [4] Codex *surgebant.*

‘ Et fontis puros avide libavimus amnes.
‘ Deinde super teneras solito[1] conspeximus herbas
‘ In rivo fontis redolentia poma jacere:
‘ Mox ea collegit qui primus adhæserat iste,
‘ Porrexitque michi, subito pro munere ridens.
‘ Ergo distribui data poma sodalibus, et me
‘ Expertem feci, quia non suffecit acervus.
‘ Riserunt alii quibus impertita fuerunt,
‘ Meque vocant largum, cupidis quoque faucibus illa
‘ Agrediendo vorant, et pauca fuisse queruntur.
‘ Nec mora: corripuit rabies miserabilis istum
‘ Et cunctos alios, qui mox ratione carentes
‘ More canum sese lacerant mordendo vicissim;
‘ Strident et spumant, et humi sine mente volutant.
‘ Denique digressi sunt illinc, more lupino
‘ Complentes vacuas miseris ululatibus auras.
f. 137.] ‘ Hæc mihi non illis, velut æstimo, poma dabantur,
‘ Postmodo seu[2] didici; nam tunc in partibus illis
‘ Una fuit mulier, quæ me dilexerat ante
‘ Et mecum multis venerem saciaverat annis:
‘ Hanc postquam sprevi secumque coire negavi,
‘ Ut me dampnaret rapuit mox læva voluntas.
‘ Cumque monens[3] aditus alios reperire nequiret,
‘ Apposuit fonti super illita dona veneni,

[1] Sic: sed haud proba lectio videtur. [2] Lege *ceu*. [3] Lege *movens*.

'Quo rediturus eram, meditans hac arte nocere
'Si fruerer pomis in gramine forte repertis.
'At me sors melior sic conservavit ab illis
'Ut modo prædixi: set eum compellere quæso
'Hoc de fonte novo limphas potare salubres,
'Ut, si forte suam possit rehabere salutem,
'Se cognoscat item, mecumque laboret in istis
'Saltibus in Domino dum postera vita manebit.'
Sic igitur fecere duces; sumptoque liquore
Redditur ille sibi qui vecors venerat illuc,
Cognovitque suos subito curatus amicos.
Tunc Merlinus ait: 'Tibi nunc constanter eundum
'Est in agone Dei, qui te tibi reddidit, ut nunc
'Ipsemet inspectas,[1] qui per deserta tot annis
'Ut fera vixisti sine sensu turpis eundo;
'Ne modo diffugias, frutices, ratione recepta,
'Aut virides saltus quos jam limphando colebas,
'Set mecum maneas; ut quos tibi surripiebat
'Vis verunca[2] dies, iterum reparare labores
'Obsequio Domini, quod erit per singula mecum
'Ex hoc nunc commune tibi, dum vivit uterque.'
f. 137 b.] Ergo sub hoc Maeldinus ait, nam nomine tali
Dictus erat: 'Non hoc, pater o venerande, recuso!
'Lætus enim tecum silvas habitabo, Deumque

[1] Sic MS. [2] Id est, *virosa*.

'Tota mente colam, tremulos dum rexerit artus
'Spiritus iste meos, quem te doctore piabo.'
'Sic et ego faciam vobiscum tertius auctus,'
Telgesinus ait, 'despecto themate mundi!
'Jam satis exegi vivendo tempora vane,
'Et nunc tempus adest quo me mihi te duce reddam.
'Vos set abite duces; urbes defendite vestras:
'Non decet ut nostram vestro sermone quietem
'A modo turbetis: satis applausistis amico.'
Discedunt proceres, remanent tres; et Ganieda
Quarta, soror Vatis, sumpta quoque denique vita
Ducebat vitam regis post fata pudicam,
Quæ modo tot populos indicto jure regebat,
Nunc cum fratre sibi silvis nil dulcius exstat.
Hanc etiam quandoque suis rapiebat ad alta
Spiritus, ut caneret de regno sæpe futura.
Ergo die quadam cum fratris staret in aula,
Inspiceretque domos radiantes sole fenestra,[1]
Edidit has dubias dubio de pectore voces.
'Cerno Ridichenam galeatis gentibus urbem
'Impletam, sacrosque viros, sacrasque tyaras
'Nexibus addictos sic consiliante juventa
'Pastor in excelsa mirabitur edita turris[1]
'Et reserare sui cogetur fictile dampni.

[1] Ita hæc concipiuntur.

'Cerno Kaerloyctoyc vallatam milite sævo
'Inclusosque duos, quorum divellitur[1] alter
f. 138.] 'Ut redeat cum gente fera, cum principe vallis,
'Et vincat rapto sævam rectore catervam.
'Heu quantum scelus est, capiant ut sidera solem!
'Cui sullabuntur[2] nec vi nec arte coacta.
'Inspicio binas prope Kaerwen in aere lunas,
'Gestarique duos nimia feritate leones.
'Inque duos homines unus miratur, et alter
'In totidem, pugnamque parant et cominus astant:
'Insurgunt alii, quartumque ferocibus armis
'Acriter obpugnant, nec prævalet ullus eorum,
'Perstat enim clipeumque movet telisque repugnat,
'Et victor ternos confestim proterit hostes,
'Impellitque duos trans frigida regna Boetes,[2]
'Dans alii veniam qui postulat, ergo per omnes
'Diffugiunt partes tocius[2] sidera campi.
'Armoricanus aper quercu protectus avita,
'Abducit lunam gladiis post terga rotatis.
'Sidera bina feris video committere pugnam
'Colle sub Urgenio quo convenire[3] Deyri
'Gewissique simul, magno regnante Cohelo.
'O quanto[4] sudore viri, tellusque cruore
'Manat, in externas dum dantur vulnera gente.[5]

[1] Codex *divelliter*. [2] Sic MS. [3] Fortè *convenere*.
[4] MS. *quanta*. [5] Videtur legendum vel *externa*, vel *gentes*.

'Concidit in latebras collisum sydere sidus,[1]
'Absconditque suum renovato lumine lumen.
'Heu quam dira fames incumbit, ut arceat alvos
'Evacuatque suos[2] populorum viribus arctus![2]
'Incipit a Kambris, peragratque cacumina regni,
'Et miseras gentes æquor transire cohercet.
'Diffugiunt vituli consueti vivere lacte
f. 138 b.] 'Vaccarum Scotiæ morientum clade nephanda.
'Iteque Neustrenses! cessate diutius arma
'Ferre per ingenium[3] violento milite regnum.
'Non est unde gulam valeatis pascere vestram,
'Consumpsistis enim quicquid natura creatrix
'Fertilitate bona dudum produxit in illa.
'Christe! tuo populo fer opem: compesce leones:
'Da regno placidam, bello cessante, quietem.'
Non super hoc tacuit, commiranturque sodales,
Germanusque suus, qui mox accessit ad illam,
Hocque modo verbis applaudens fertur amicis.
'Tene soror voluit res præcantare futuras
'Spiritus, osque meum compescuit atque libellum?
'Ergo tibi labor iste datur; læteris in illo,
'Auspiciisque meis devote singula dicas.'
Duximus ad metam carmen: vos ergo Britanni
Laurea serta date GAUFRIDO DE MONUMETA.

[1] Sic MS. [2] Fortè *suis, artus*. [3] Fortè *ingenuum*.

Est etenim vester: nam quondam prælia vestra
Vestrorumque ducum cecinit, scripsitque libellum
Quem nunc Gesta vocant Britonum celebrata per orbem.

Explicit Vita Merlini Calidonii
per Galfridum Monemutensem.[1]

[1] Recentiori manu subscriptus colophon.

LONDON:

FROM The Shakspeare Press, BY

WILLIAM NICOL,

CLEVELAND-ROW, ST. JAMES'S.

1830.

